

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen
Via nve@nve.no

Deres ref.:
202209809-36

Vår ref.:

Dato:
6. juni 2026

**REVISJON AV KONSESJONSVILKÅR FOR LÆRDALSVASSDRAGET:
LÆRDAL ELVEEIGARLAG'S HØRINGUTTALELSE KNYTTET TIL ØSTFOLD
ENERGI'S REVISJONSDOKUMENT AV 15. JANUAR 2026
(«REVISJONSDOKUMENTET»)**

1. INNLEDNING

1.1 Overordnet kommentar til revisjonsprosessen så langt – krav til videre prosess

Et revisjonsdokument skal gi et riktig og balansert bilde av den faktiske situasjonen, behovene for vilkår og tiltak, årsaksforhold og tilknyttede rettslige forhold.

Revisjonsdokumentet er, i forhold til det som gjelder fiskebestandene og fisket, skrevet som et partsinnlegg, med det formål å sikre regulantens interesser. Østfold Energi AS (ØE) har ikke redegjort for faktiske og rettslige forhold, rekvirentenes krav og mulige alternative konklusjoner, på en balansert måte. Det vises til punktene 1.2, 2 og 3 nedenfor.

Lærdal Elveeigarlag (LE) mener at Revisjonsdokumentets mange mangler medfører at det er et uegnet grunnlag for revisjonsprosessen.

Justering av LE's høringsuttalelse

LE innga en foreløpig høringsuttalelse innen høringsfristen den 26. mai, og fulgte opp denne med en revidert versjon den 28. mai.

I ovennevnte vises det det også til Miljødirektoratets (MD) påleggsvedtak av 16.09.2026 (**Påleggsvedtaket**) og til LE's klage over dette vedtaket (**Påleggsklagen**). Behovet for samordning av høringsuttalelsen og oppfølgingen av Påleggsklagen (**Klageoppfølgingen**) er omtalt i høringsuttalelsen – se punkt 1.5 nedenfor.

Dette dokumentet er en ytterligere korrigert versjon av LE's høringsuttalelse. Bakgrunnen for justeringene i forhold til ovennevnte versjon er som følger:

- I ovennevnte høringsuttalelse henvises det til et felles vedlegg til høringsuttalelsen og Klageoppfølgingen (**Vedlegget**) som ble varslet ettersendt.
- LE har nå utarbeidet Vedlegget (**Vedlegg 1**) og Klageoppfølgingen – **Vedlegg 2**.

Arbeidet med disse dokumentene har avdekket at det også er et ytterligere behov for justering og kontroll av høringsuttalelsen, for å samordne dokumentene, og for å gi de involverte myndigheter et forbedret underlag for de vedtak som skal treffes.

- LE har også registrert at Statsforvalteren i Vestland har unnlatt å inngi høringsuttalelser i revisjonssaken, og at høringsuttalelsene fra Miljødirektoratet og Lærdal kommune reflekterer at man har valgt ikke å bruke ressurser på denne revisjonsprosessen

Dette medfører at LE også opplever et utvidet ansvar for å kommentere Revisjonsdokumentet og den tilknyttede prosessen.

Nærværende dokument er LE's endelige høringsuttalelse, og som det nedenfor, og i dokumentene for øvrig, refereres til som «**Høringsuttalelsen**». LE ber om at denne versjonen legges til grunn i den videre behandlingen av revisjonssaken.

Videre prosess

For å sikre at saksbehandlingen samlet sett blir forsvarlig, foreslås det allerede nå at det tilrettelegges for en ny høringsrunde underveis, etter at det er nærmere klarlagt hva som blir lagt til grunn for revisjonen, eventuelt slik at den høring som etter veilederen skal gjennomføres i tilknytning til NVE's innstilling, utvides i forhold til det som veilederen legger opp til, slik at også LE (og andre berørte) får anledning til å kommentere denne.

1.2 Overordnet justering av utgangspunktene for vurderingene

Det må etableres en målsetning for arbeidet med elva:

Representanter for ØE har gitt uttrykk for at det er ikke er en aktuell ambisjon å skulle gjenopprette et grunnlag for laksefiske i Lærdalelva. Revisjonsdokumentet bærer også preg av at ØE ønsker å unngå en ambisjon hos de involverte myndigheter om (også) å gjenskape grunnlaget for fiske i Lærdal.

Uenigheten mellom ØE og LE starter her. Det må etableres en klar målsetning for arbeidet med elva. Denne må (i første omgang) blant annet være å **bringe bestandene av laksefisk i Lærdalselva opp på et nivå hvor bærekraftig beskatning kan gjennomføres, så snart som mulig.**

Det er LE's klare syn at det foreligger faktisk og rettslig grunnlag for å pålegge ØE tiltak og vilkår som er tilstrekkelige til å realisere denne målsetningen.

Siktemålet, for Høringsuttalelsen og Klageoppfølgingen samlet, er å vise at det foreligger slikt grunnlag, og å vise hvordan revisjonen og det endelige påleggsvedtaket samlet kan medføre at dette realiseres.

Forventningen er at de involverte forvaltningsorganer (og politikere) dernest skal benytte denne muligheten til ikke bare å gjøre «litt for bestandene», men til å kreve at ØE bruker en liten, men tilstrekkelig, del av de verdiene de har hentet i Lærdal, på å rette opp de skadene som kraftvirksomheten har påført bestandene og fisket.

Det overordnede grunnlaget for arbeidet med revisjonen må korrigeres:

I Revisjonsdokumentet er den eneste konkrete, beskrivende referansen til fisket én setning i punkt 4.4, der det angis at «*Fiske er ein viktig næring i Lærdal.*» For å skape et riktig startpunkt for de beslutninger som skal tas, oppsummeres bakgrunnen for revisjonen som følger:

Ivaretagelse av fisket i Lærdalselva var på 1960-tallet det avgjørende temaet knyttet til om det

i det hele tatt skulle gis konsesjon til kraftutbygging i Lærdal, og var helt styrende for innholdet i de konsesjonsvilkår som ble fastsatt (Konsesjonsvilkårene).

St.prp. nr. 72 (1965–66), om tillatelse for Østfold fylke til reguleringer i Lærdalsvassdraget, la til grunn at fiskeinteressene skulle ivaretas ved kraftutbyggingen (se Vedleggets punkt 2)

Lærdalselva er utpekt som nasjonalt laksevassdrag, og Sognefjorden som nasjonal laksefjord, av Stortinget:

«I disse områdene skal laksen sikres en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep.»
(lakse- og innlandsfiskeoven (**Lakseloven**) § 7a)

St.prp. nr. 79 (2001–2002) og St.prp. 32 (2006–2007) om nasjonale laksevassdrag angir at laksebestandene:

- skal beskyttes mot inngrep og aktiviteter i vassdragene
- skal beskyttes mot inngrep i de nærliggende fjord- og kystområdene
- er underlagt strenge føringer mot ytterligere kraftutbygging og oppdrettsutvidelse

Konsesjonsvilkårene inneholder i punkt 13 e) hjemmel for å beslutte ytterligere pålegg/vilkår dersom fisket skades som en følge av en vesentlig nedgang i bestandene som skyldes kraftutbyggingen.

Kategoriseringen av Lærdalselva i revisjonsammenheng medfører at det også kan fastsettes nye vilkår som reduserer kraftproduksjonen. Hensynet til bestandene skal altså (som utgangspunkt) vurderes som viktigere enn hensynet til kraftproduksjonen.

Tilstanden for fiskebestandene i elva er i dag kritisk. Utviklingen har kontinuerlig forverret seg over de siste 50 årene. Laksefisket er stengt, og laksen er rødlistet.

For perioden 1960-1977 (i forkant av effektene av vassdragsreguleringen) er det beregnet et gjennomsnittlig totalt innsig på over 7000 laks til Lærdalselva. I perioden 2017-2022 har innsiget variert mellom 700-1300 individer.

Justert for «netto påvirkning fra Sjøfiske (historisk) og lakselus» - se nedenfor) synes innsiget av laks til Lærdal («eksklusive» virkningene av lakselus og sjøfiske) redusert med i størrelsesorden 70 % i forhold til tiden før reguleringen.

Hverken påvirkning av lakselus fra oppdrett, eller slike andre forhold som ØE viser til i Revisjonsdokumentet, gir grunnlag for å konkludere med annet enn at denne nedgangen i hovedsak er forårsaket av ØE's kraftvirksomhet. Alt tyder også på at vassdraget i dag produserer mindre smolt per kg gytefisk enn før kraftutbyggingen, og at dette også i hovedsak skyldes kraftvirksomheten.

Med fravær av de negative effektene av reguleringen er det sannsynlig at man ville ha oppnådd forvaltningsmålet for Lærdalselva med god margin. Det ville i så fall ikke vært behov for stengning av laksefisket.

For detaljer om ovenstående vises det vises det særlig til punktene 2.8 og 4 nedenfor, og til punkt 4 i Vedlegget.

1.3 Justering av LE's krav i forhold til det som følger av LE's revisjonskrav fra 2024

LE og ØE har vært enige om å forsøke å løse sine uenigheter gjennom forhandlinger. Det ble inngått avtale om en forhandlingsprosess, og om hva som skulle gjelde i mellomtiden. Avtalen gjelder i prinsippet fortsatt. Forhandlingene pågikk da det våren 2024 ble kjent at villreininteresser hadde

fremmet krav om revisjon av Konesjonsvilkårene. Utfra situasjonen da så LE seg tjent med å inngi et selvstendig krav om revisjon.

I sitt kravbrev av 24. mars 2024 (**Revisjonskravet**) tok LE med alle de krav som LE hadde tatt opp i forhandlingene med ØE, uavhengig av om man i selve revisjonsprosessen kunne forvente beslutning om det enkelte krav. LE så da for seg at det ville bli forhandlinger med ØE, med kravbrevet som ramme. Forventningen var at man deretter kunne gå inn i en revisjonsprosess med et omforent syn mellom ØE og LE – egentlig ganske tilsvarende prosessen omkring Lærdalsavtalen og Konesjonsvilkårene i 1966 – se Vedleggets punkt 2.

Slik utvikling uteble. ØE var ikke interessert i dialog. LE tilpasser derfor nedenfor sine krav til det som man realistisk kan forvente at vil bli behandlet i revisjonsprosessen – se også punkt 1.5.

1.4 Skal Stuvane-konesjonen inkluderes i revisjonen?

Opprinnelig omfattet det av NVE foreslåtte, og av LE krevde, revisjonsomfanget også den såkalte Stuvane-konesjonen. I NVE's vedtak om revisjon var imidlertid Stuvane-konesjonen utelatt, uten at det ble redegjort for hvorfor.

LE mente, og mener fortsatt, at man ikke kan gjennomføre en helhetlig revisjon av de vilkår som gjelder for Lærdalsvassdraget uten at også vilkårene knyttet til Stuvane-konesjonen inkluderes i vurderingene. Det ble derfor inngitt en betinget klage knyttet til utelatelsen av denne.

Klagen er ikke behandlet av Energidepartementet (ED). Basert på kommunikasjonene med NVE forstår LE dette som en bekreftelse av at inkludering av Stuvane i prosessen kunne, og skulle, vurderes senere, hvis det var behov for det. LE har derfor foreløpig ikke fulgt opp den manglede klagebehandlingen.

Hvis de krav som LE nå krever behandlet i revisjonen (se særlig hovedpunkt 6 nedenfor), kan vurderes i denne revisjonsprosessen uten at Stuvane-konesjonen formelt er omfattet av revisjonen, er dette fint. Hvis dette etter NVE's syn ikke er tilfelle, krever LE, igjen, at Stuvane-konesjonen inkluderes i revisjonen - se også Krav 8 i punkt 6 nedenfor.

1.5 Påleggsprosessen

I parallell med revisjonsprosessen har det, som angitt, også pågått en parallell prosess i regi av MD, der ØE i flere omganger er pålagt å gjennomføre utredninger mht. hvordan man gjennom forskjellige tiltak kan styrke bestandene, med særlig fokus på laksebestanden. Dette resulterte senest i NINA Rapport 2375: «Undersøkelse av fremtidig behov og muligheter for kultivering av fisk i Lærdalselva» i juni 2024 (**Påleggsrapporten**).

Det var forventet at MD raskt ville pålegge tiltak i samsvar med anbefalingene i Påleggsrapporten, slik at man kom i gang med gjennomføringen av slike allerede høsten 2024.

Først den 16. september 2025 traff MD et vedtak om pålegg om tiltak til ØE. Påleggsvedtaket var skuffende sett fra LE's side. Vedtaket er preget av at MD ikke ønsker å benytte en unik mulighet for å redde bestandene i Lærdal (som angitt i punkt 1,2 ovenfor). Påleggsvedtaket innebar i realiteten ingen nye forpliktelser av betydning for ØE. Man bekreftet egentlig bare at ØE nå måtte gjenoppta oppfyllelsen av de gamle vilkårene fra 1966, som ØE ikke har måttet oppfylle de siste 30 årene.

LE har som kjent påklaget Påleggsvedtaket til Klima og miljødepartementet (KMD) (**Påleggsklagen**), og Klageoppfølgingen er nå sendt MD som angitt i punkt 1.1.

LE's overordnede klagekrav i Påleggsklagen er

at ØE skal pålegges tiltak (og finansiering av slike), med minst slikt samlet omfang, og i slikt tempo, at forholdene i elva, og bestandene, så raskt som mulig kommer opp på et nivå som igjen kan gi grunnlag for bærekraftig beskatning

I tillegg fremmes krav om justeringer i Påleggsvedtaket som medfører at LE får en slik rolle, i forhold til gjennomføringen av de pålegg som gis, som Lærdalsavtalen, Konesesjonsvilkårene og/eller Lakseloven forutsetter.

Når påleggssaken nevnes her er det på grunn av den nære sammenhengen mellom denne og revisjonen. Hjemmelen for påleggene i påleggssaken er punkt 13 i Konesesjonsvilkårene, som nettopp er kjernen i de samme vilkårene som nå skal revideres, og som eventuelt, før eller etter revisjonen, gir grunnlag for ytterligere pålegg til ØE.

Punkt 1.3 ovenfor medfører at LE reduserer sine krav i revisjonssaken. De krav som man nå ikke fremmer i revisjonssaken, vil bli videreført i Påleggsklagen.

1.6 Forholdet mellom avtaler, konsesjonsforutsetninger og formelle konsesjonsvilkår

I Revisjonsdokumentet skilles det mellom de begrensninger som følger av avtale, og de vilkår som følger uttrykkelig av konsesjonsvilkår. LE følger selvsagt at det, som utgangspunkt, er et slikt skille når det gjelder avtaler og konsesjonsvilkår som er inngått/vedtatt uavhengig av hverandre.

Et slikt skarpt skille gir imidlertid ikke mening i de tilfeller der avtale historisk er inngått i tilknytning til en pågående konsesjonsprosess, og konsesjonsvedtaket refererer til avtalen, som en forutsetning for konsesjonstildelingen, eller endog konkret refererer til en avtale, eller avtaleelementer, som vilkår for konsesjonsvedtaket. I disse tilfellene må man konkret vurdere i hvilken grad man kan/skal se på «det privatrettslige» som noe helt separat, eller om det for eksempel er naturlig (også) å se på det som er avtalt som konsesjonsforutsetninger/-vilkår. Dette gjelder særlig når man skal bedømme dette i forhold til eldre konsesjoner, der praksis viser at det ikke var noe skarpt skille her.

Både konsesjonstildelingen i 1966 og tildelingen av Stuvane-konsesjonen er eksempler på slike «blandede prosesser».

Dette gir for eksempel utfordringer når man skal bedømme hva som er startpunktet for vurderingen nye vilkår/pålegg. Det gir for eksempel liten mening å se bare på de formelle konsesjonsvilkårene når man skal vurdere hvilket vern som gjelder i dag – hvis vilkårene ikke, eller bare delvis, fremgår av selve konsesjonsvedtaket, samtidig som vedtaket gir tydelig uttrykk for at det som er avtalt er forutsetninger/vilkår for konsesjonstildelingen. Det kan for eksempel bli ganske meningsløst å vurdere om nye vilkår gir et styrket (eller redusert) vern i forhold til det som gjelder før revisjonen, hvis man ikke også tar hensyn til det som følger av avtale som var en forutsetning for konsesjonstildelingen.

1.7 Disposisjon for Høringsuttaletsen

Høringsuttaletsen er i det videre disponert slik:

2. ØEs SAKSFREMSTILLING ER UFULLSTENDIG OG MISVISENDE
3. DIVERSE AVVIK FRA VILKÅR, AVTALER OG FORVENTNINGER – HVA ER STARTPUNKTET FOR REVISJONEN?
4. REVISJONEN MÅ GI GRUNNLAG FOR KONKRETE TILTAK FOR BEDRE NATURMANGFOLD OG FISKEHABITAT I LÆRDALSVASSDRAGET
5. STANDARD KONSESJONSVILKÅR HAR MOTSATT EFFEKT AV TILSIKTET

HVIS DET IKKE GIS OVERGANGSBESTEMMELSER

6. KRAV TIL NYTT MANØVRERINGSREGLEMENT

2. ØE'S SAKSFREMSTILLING ER UFULLSTENDIG OG MISVISENDE

Revisjonsdokumentet inneholder, som angitt i punkt 1, en ufullstendig og misvisende saksfremstilling. Det vises her til at Revisjonskravet (i tillegg til å inneholde LE's konkrete krav) også inneholder en ganske detaljert gjennomgang av situasjonen før revisjonen, herunder de historiske vilkår, behovet for justeringer av disse, og tilknyttede rettslige forhold.

Det sentrale poenget i denne gjennomgangen er at revisjonen skal medføre et styrket vern for miljøet (og andre vernede interesser) – og at det da også er viktig å ta stilling til hva som er «startpunktet» for revisjonen: hvilket vern gjelder egentlig i dagens situasjon?

I Revisjonsdokumentet neglisjeres dette perspektivet helt. Hva som følger av gjeldende avtaler og konsesjonsforutsetninger og vilkår samlet, og om gjeldende praksis er i samsvar med dette, er ikke et fokusert tema. Da kan man selvsagt heller ikke etablere hva som er startpunktet for at innholdet i nye vilkår og pålegg skal gi et styrket vern – se punkt 1.2.

På et overordnet, men litt mere konkret, nivå nevner vi her følgende:

2.1. Lærdalsvassdraget er et av Norges viktigste Laksevassdrag

Lærdalselva var blant de mest kjente laksefiskedestinasjonene i verden. Historisk har fisket etter laks og sjørret vært økonomisk viktig, både for grunneierne og bygda. Lærdalsvassdraget er kategorisert som «nasjonalt laksevassdrag», og elva er den desidert viktigste lakseelva i Sognefjorden, som tilsvarende er kategorisert som en «nasjonal laksefjord».

Det er foretatt vurderinger av verdiene knyttet til laksefisket. Konklusjonene er (indeksregulert for mellom liggende periode (siden 2017) en årlig omsetning knyttet til fisket på i størrelsesorden 35 MNOK, og en nåverdi på mellom 500 MNOK og 1 milliard NOK (avhengig av valget av kapitaliseringsfaktor). Det vises for nærmere detaljer om dette til Vedleggets punkt 4.4.2).

Forholdene for fisken i Lærdalselva har betydning også regionalt. Elva har historisk vært den klart mest produktive elva i regionen. I ulike dokumenter slås det fast at Lærdalselva tradisjonelt stod for 60 - 70 % av lakseproduksjonen i hele Sognefjorden: «*Den totale effektive populasjonsstørrelse hos laks i Sognefjorden er i stor grad bestemt av bestanden i Lærdalselva som er dominerende*» (Hindar et al. 2004).

Bestanden i Lærdalselva er altså drivende for å ivareta genetisk variasjon i hele Sognefjordsystemet, og bestandsutvikling i Lærdalselva vil også påvirke øvrige vassdrag i regionen.

Ovenstående utgjør et viktig bakteppe når en skal vurdere behovet for vilkår og tiltak for å styrke vill laksefisk i Lærdalsvassdraget, men er ikke fremhevet i Revisjonsdokumentet.

2.2 Hensynet til fisket var avgjørende for innholdet i Konsesjonsvilkårene

Hensynet til fisket medførte at kraftutbyggingen i Lærdal ble begrenset. ØE, måtte, for å få akseptert en redusert utbygging, godta særlige avtale- og konsesjonsvilkår av hensyn til fisket (se Vedleggets punkter 2 og 3).

Denne historikken kommer ikke frem i Revisjonsdokumentet, som heller ikke inneholder noen systematisk gjennomgang av de vilkår som faktisk gjelder – etter avtaler, konsesjoner og konsesjonsforutsetninger.

Revisjonen skal forutsetningsvis resultere i et bedre vern av de aktuelle interesser herunder fisket, som det som følger av dagens vilkår. Det er da vanskelig å forstå at Revisjonsdokumentet ikke inneholder noen samlet beskrivelse/vurdering av hva dagens vilkår egentlig går ut på, og hvilke interesser de skal ivareta. Hva er egentlig referansepunktet for revisjonen? – se punkt 3 nedenfor.

I Revisjonsdokumentet er det, uten noen form for analyse eller vurdering, lagt til grunn at de gjeldende vilkårene er «naturforvaltningsvilkår», som fullt ut kan erstattes av gjeldende «standardvilkår». Dette er ikke riktig – se Vedleggets punkter 2 og 3.

2.3 Lærdalsavtalen gjelder uavhengig av, og i tillegg til, gamle og nye konsesjonsvilkår

Lærdalsavtalen er en privatrettslig avtale som gjelder uavhengig av revisjonssaken. Avtalen har ikke utspilt sin rolle (som angitt av ØE). Den er en viktig del av ØEs «lokalsamfunnskontrakt» og var en forutsetning for 1966-konsesjonen, som utgjør kjernen i.

ØE presenterer Lærdalsavtalen som en avtale mellom ØE og kommunen, med LE i en «litt uklart tilknyttet rolle». Realiteten er at LE er en ordinær part i avtalen (for så vidt gjelder de bestemmelsene som gjelder fisk og fisket), og har blitt behandlet som dette i 60 år. Det er uklart hva ØE tenker å oppnå ved å «tilsløre» dette.

Det er riktig at de bestemmelser som gjaldt kommunens interesser i hovedsak er oppfylt, og følgelig ikke lenger er aktuelle. Det samme gjelder ikke, som ØE angir i Revisjonsdokumentet, de bestemmelsene som gjelder fisken og fisket. Der er LE i dag er den eneste reelle motpart for ØE (siden kommunen gjennom sitt eierskap i Stuvane er «på kraftproduksjonssiden» sammen med ØE).

2.4 Lærdalsavtalen begrenser ØE's handlefrihet

Lærdalsavtalen skulle sikre fisken og fisket mot videre kraftutbygging, og at bruken av kraftanleggene tok hensyn til fisket. I avtalen er det for eksempel avtalt:

- at ØE ikke skal søke om utvidelser av sine konsesjoner uten samtykke fra LE;
- at begrensningene som lå i forslaget til manøvreringsreglement fra 1962 (som forelå når avtalen ble inngått) skal gjelde (i prinsippet i tillegg til det som følger av senere endrede reglementer);
- at vannføringen gjennom Borgund kraftverk ikke skal overstige 24 m³/sekund; og
- minstevannføringskrav og forbud mot «utpreget døgnregulering».

Når ØE i Revisjonsdokumentet angir ønsker om at de nye vilkårene må gi økt handlefrihet og fleksibilitet til ØE (til videre utvikling/utbygging, til deltagelse i markedene for systemtjenester, til døgnregulering og til andre vannføringsvariasjoner) er det klart relevant, også for myndighetene (se punkt 2.6 nedenfor), om slik fleksibilitet «lovlig» kan utnyttes av ØE.

Det er derfor uheldig at ØE i Revisjonsdokumentet ikke gir et riktig samlet bilde av de forpliktelser som begrenser ØE's muligheter for å utnytte slike eventuelle fleksibiliteter (uavhengig av om de også er «privatrettslige»).

2.5 Lærdalsavtalen – ØE's forhold til avtalte forpliktelser

Lojal avtaleoppfølging er en klar forventning til et slikt offentlig eiet selskap som ØE. I dette tilfellet er det ikke (lenger) grunnlag for slik forventning.

ØE har terminert alt samarbeid med LE, senest ved at ØE har kastet LE ut av klekkeriet i Lærdal, og stanset all finansiering av LE. For nærmere utdypning vises det til Vedleggets punkt 3.1. Som det fremgår der, er ØE's fremstilling av situasjonen rundt Påleggsvedtaket ensidig og unyansert. Slik LE

ser situasjonen, foreligger det, uansett utfall av påleggsklagen, et forsettlig vesentlig mislighold av ØE's samarbeidsforpliktelser.

LE har tatt forbehold om å forfølge ØE's mislighold, men har begrenset økonomi til en rettslig kamp med ØE (som har milliardinntekter, og dessuten får nærmere 70 % av sine sakskostnader dekket av staten). Man har derfor, i første omgang, valgt å satse på at myndighetene, herunder i revisjonssaken og i Påleggssaken, treffer vedtak som fremtvinger god ivaretagelse av bestandene og fisket, med slike høye ambisjoner som LE mener at skal gjelde – se punkt 1.5.

LE har overfor ØE fremmet flere krav knyttet til brudd på forpliktelsene nevnt i punkt 2.4, og har angitt at samtykke til nye endringer ikke er aktuelt så lenge bestandssituasjonen er «på bristepunktet».

Det ville, slik LE ser det, vært naturlig at ØE, i Revisjonsdokumentet, redegjorde for ovenstående på en balansert måte.

Slik LE ser det tilsier historien at det er behov for detaljert regulering, med presise plikter og begrensninger for ØE, i de nye vilkårene.

2.6 Lærdalsavtalen – myndighetenes rolle – tilpasning av nye vedtak

ØE foregir at Lærdalsavtalen er uten betydning for forståelsen av Konesjonsvilkårene. Avtalen synes også gjennomgående neglisjert ved utformingen av forslaget til nye vilkår, selv om man på noen punkter foregir at man vil speile denne. Igjen gjøres dette uten at det i Revisjonsdokumentet egentlig er et tema hvilken betydning det som er avtalt, faktisk har.

Lærdalsavtalen kom i stand etter initiativ fra den stortingskomiteen som skulle treffe et eventuelt konsesjonsvedtak. Avtalen og vedtaket om konsesjon ble tilpasset hverandre på en slik måte at det var tilrettelagt for at avtalen kunne gjennomføres, dog slik at det var enighet mellom alle involverte om at avtalen ikke bandt statens myndighetsutøvelse – se Vedleggets punkter 2 og 3.

Ovenstående tilsier at også senere vedtatte, oppfølgende vedtak, herunder revisjonsvedtaket (og det endelige Påleggsvedtaket), skal tilrettelegge for (fortsatt) gjennomføring av Lærdalsavtalen, på samme måte som konsesjonsvedtaket gjorde i 1966.

I Revisjonsdokumentet angis det at ØE ønsker at nye konsesjonsvilkår skal erstatte Lærdalsavtalen, herunder ved inkorporering av aktuelle avtaleelementer (som minstevannføring) i de nye vilkårene. Som det fremgår av punkt 3.2.7 erimidlertid det som ØE foreslår mht. minstevannføring noe helt annet enn det som følger av gjeldende avtaler og konsesjonsforutsetninger.

2.7 Påleggsvedtaket

Det vises til punkt 1.5. Revisjonsdokumentet inneholder en rekke referanser til Påleggsvedtaket. ØE legger det til grunn at vedtaket reflekterer riktig juss og faktum, og ØE opptre som om vedtaket er endelig, selv om det ikke er det.

Vedtaket er, som for så vidt nevnt i Revisjonsdokumentet, påklaget av LE. Det er LE's forventning at vedtaket vil bli endret. Et endret vedtak vil, slik ØE har lagt dette opp, endre grunnlaget for revisjonen. Klagen forventes behandlet før det treffes et endelig revisjonsvedtak.

Slik LE ser det, er det meste av det som skrives om Påleggsvedtaket i Revisjonsdokumentet uten betydning for revisjonen. Det må likevel kommenteres at det i Revisjonsdokumentet gis inntrykk av at ØE skal gjøre mye i elva, herunder fordi man blir pålagt mye gjennom Påleggsvedtaket.

Realiteten er, som angitt ovenfor, at det ikke er gjort tilstrekkelig – og at fremdriften er altfor dårlig til å sikre bestandene/fisket innen rimelig tid. Påleggsvedtaket medfører ikke nye tiltak/plikter for ØE av betydning. Det som pålegges gjennom Påleggsvedtaket, er åpenbart ikke tilstrekkelig til å kompensere for den nedgang i fiskebestandene som må tilskrives ØE's kraftvirksomhet.

2.8 Årsakssammenheng

Revisjonsdokumentet angir at det ikke er grunnlag for å anta at kraftvirksomheten har hatt noen særlig negativ betydning for utviklingen i bestandene av laksefisk i Lærdal, men inneholder egentlig ikke noe forsøk på å underbygge dette. Dokumentet inneholder heller ikke informasjon som gir grunnlag for å analysere betydningen av forskjellige mulige årsaker i forhold til bestandsutviklingen. Overordnet er situasjonen som angitt nedenfor i dette punkt 2.8, og i punkt 4 i Vedlegget.

2.8.1. Bestandsnedgangen i Lærdal

Revisjonsdokumentet inneholder ikke informasjon som gir grunnlag for å forstå/bedømme hvordan bestandene i Lærdal konkret har variert over tid. Slik informasjon er nødvendig, både for å vurdere behovet for tiltak (herunder behovene knyttet til nytt manøvreringsreglement (se punkt 6 nedenfor)), og for å vurdere årsaksforholdene knyttet til eventuelle variasjoner – se punkt 2.8.2.

Den eneste konkrete informasjonen om bestandene i Revisjonsdokumentet er knyttet til perioden etter 2002. Denne informasjonen gir ikke annet enn et innblikk i tilstanden under og etter Gyroen.

Helt overordnet må det legges til grunn at utviklingen vært som angitt i punkt 1.2. Det årlige innsiget av laks til Lærdal er redusert med i størrelsesorden 70 % i forhold til tiden før kraftutbyggingen.

2.8.2. Er det grunnlag for å konkludere med at kraftvirksomheten i Lærdal er årsak til en vesentlig reduksjon i bestandene

ØE konkluderer med at årsakene til problemene for fisken og fisket i Lærdal ikke ligger i kraftutbyggingen, men i andre forhold. Dette fremstår som lettvinnt, og er klart kontroversielt i forhold til det som synes å være den alminnelige faglige oppfatning.

Kunnskapsgrunnlaget fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL), peker på regulerings effekter som en sentral påvirkningsfaktor for både laksebestand og økosystem. I klassifisering av bestandstilstand etter kvalitetsnorm for villaks for årene 2015 - 2019 er delnorm gytebestandsmål og høstingspotensial klassifisert til «svært dårlig tilstand» i Lærdalselva.

I skjønnet vurderte Saltveit & Nielsen 1987 at det måtte produseres 40-50 000 klekkerismolt (tilsvarende 20-25 000 villsmolt) for å kompensere for tapt produksjon etter regulering, hvis man stoppet med kultivering av yngre stadier. Dette kom i tillegg til den positive effekten av kompensasjonstiltaket med etablering av fisketrapper opp til Heggfoss. Denne strekningen har et estimert potensiale på 19 000 smolt (Sættem m fl 2023). Reguleringens isolerte effekt på smoltproduksjon er dermed betydelig. I tillegg må man huske at GBM er satt for regulert elv, slik at negative effekter av redusert produksjonsareal sommerstid allerede ligger inne.

Lærdalselva består av vannforekomster som er sterkt modifisert (SMVF) etter vannforskriften, noe som betyr at den er vurdert til å ha moderat eller dårligere økologisk tilstand som følge av samfunnsnyttig aktivitet og at det ikke er mulig å oppnå god tilstand uten at det går vesentlig ut over den samfunnsnyttige aktiviteten. Miljømålet i SMVF er i dag godt økologisk potensial (GØP), som tilsvarer de miljøforholdene som kan oppnås ved miljøforbedrende tiltak. Tidligere var miljømålet i Lærdalselva ytterligere konkretisert til å «*Styrke fiskebestanden*».

Vassdraget er vurdert til å ha moderat potensial i dag, hvilket betyr at det må gjennomføres tiltak for at miljømålet skal nås. I regional vannforvaltningsplan for Vestland (KLMD 2022) er Lærdalselva oppført som et av vassdragene der miljømålet omfatter tiltak som medfører krafttap. For disse vassdragene skal det gjennomføres tiltak som kan medføre krafttap for at miljømålene etter vannforskriften skal nås.

Ved vurdering av tiltak som kan medføre krafttap, bør en samtidig vurdere om tiltak kan medføre god økologisk tilstand i Lærdalselva. Tilstrekkelig vannføring for å støtte økosystemene og gi økosystemtjenester, såkalt e-flow, er oppgitt som den vannføringen som skal til for å nå god økologisk tilstand ifølge CIS Guidance 31 og er et tiltak det er fokus på i det europeiske arbeidet med vanddirektivet ([Implementation of E-flows in the EU | Ecologic Institute](#)).

Gytebestandsmålet (GBM) er satt for regulert elv. GBM tar dermed hensyn til redusert produksjonsareal på grunn av reguleringen. Når vannkraft likevel oppgis til å ha moderat effekt på tilstanden for laksen i Lærdalselva, tydeliggjør dette en vesentlig negativ påvirkning av reguleringen på ungfisk av laks og ørret i vassdraget.

I NVEs prioritering av vassdragskonsesjoner ble Lærdalselva angitt å ha verdi «4 «stor påvirkning av vannkraft både på «Fisk-Fiske»

Påleggsrapporten angir at

«Det var en tidlig erkjennelse i prosjektgruppen at habitattiltak kan bidra til å øke ungfiskproduksjon, men at habitattiltak alene ikke vil kunne klare å kompensere for de negative effektene av vannkraftsreguleringen.»

Påleggsrapporten har beregnet at det er rom for en årlig kultiveringsinnsats som tilfører elva 16 000 smoltekvivalenter. Det årlige antallet smolt som må antas tapt grunnet vassdragsreguleringen, antas å være veldig mye høyere enn 16 000 smolt.

Utsetting av yngel oppstrøms Sjurhaugfoss var i skjønnet forutsatt å være et viktig tiltak for å kompensere for negative effekter reguleringen hadde på rekruttering av ungfisk av laks og sjørøret. Om utsetninger av yngel opphørte, var vurderingen at det måtte produseres 40-50 000 klekkerismolt for å kompensere for tapt produksjon etter regulering (Saltveit & Nielsen 1987). Dette i tillegg til den naturlige produksjonen av smolt som følge av åpning av fisketrapper. På dette tidspunktet var dessuten noen av de langvarige negative effektene av vassdragsreguleringer lite kjent, som for eksempel nedpakking av elvebunnen (se punkt 2.11 nedenfor). Økt grad av raske endringer i vannføring var heller ikke tema. Effektene av disse forholdene kommer derfor i tillegg.

I tillegg har det kommet andre belastninger, og tilleggsreguleringer som Mørkedøla pumpe og Gravdalen kraftverk, der de ytterligere negative effektene ikke har blitt kompensert (se punkt 3 nedenfor).

Miljødirektoratet tilrådte for eksempel at det ikke ble gitt tillatelse til Mørkedøla pumpe:

«Miljødirektoratet mener det er en grunnleggende mangel ved utredningen om Mørkedøla pumpestasjon at det ikke foreligger en vurdering der det omsøkte tiltaket er sett i sammenheng med de allerede omfattende kraftreguleringene i vassdraget (jfr. kravet i Naturmangfoldlovens § 10). Miljødirektoratet mener videre at det må legges avgjørende vekt på at utredningen er en skjønsmessig vurdering som ikke gir en tilstrekkelig dokumentasjon på at tiltaket ikke vil ha negative effekter på laksebestanden i vassdraget (jfr. kravet i Naturmangfoldlovens § 8 og St.prp.nr. 32 (2006-2007)) om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder). I dette henseende må derfor føre-var-prinsippet tillegges stor vekt (jfr. naturmangfoldloven § 9). Miljødirektoratet tilrår på bakgrunn av det ovennevnte at det ikke gis tillatelse til omsøkte Mørkedøla pumpestasjon.»

Det er også eller vanskelig å se noen sammenheng mellom de øvrige årsaker som fremheves av ØE og den bestandsnedgangen som er beskrevet ovenfor. Det vises for eksempel til at de elveforbyggingene som «påberopes» i all hovedsak er etablert i tidligere perioder enn de som er aktuelle her – med unntak for noen forsterkningsprosjekter på 70-tallet.

Tilsvarende gjelder påvirkning av lakselus fra oppdrett.

Det er en kjensgjerning at dette er en av de største bidragsyterne for å forklare endringer i sjøoverlevelse. For laksesmolt fra Lærdalselva er det estimert dødelighet som varierer mellom 35-60% for perioden 2014-2022 (Urke m. fl. 2024).

Historisk ble imidlertid 80 % av laksen fra Lærdalselva beskattet i sjø. Dette fisket har nå opphørt.

Samlet sett medfører dette at det ikke er grunnlag for å forvente et lavere innsig til elva i dag (pga. oppdrett) enn det som var tilfelle i årene før regulering (da man hadde et omfattende sjøfiske som belastet «sjøoverlevelsen» mere enn tilsvarende»).

Ovenstående underbygges av at det ikke er tvil om at kraftvirksomheten konkret påvirker fisken og fiskens oppvekstmuligheter på en rekke forskjellige måter. Fraføring av vann på en del av elvestrekningen, fravær av flommer, nedpakking av substratet, raske endringer i vannføring, kaldere sommertemperatur, redusert vassdekt areal sommerstid, økt vintertemperatur med reduserte perioder med islegging, is og sarrproblematikk er typiske reguleringseffekter som er til stede i Lærdalselva.

Det vises også til at ØE, på side 80, beskriver skader og ulemper som følge av reguleringen, men erkjenner at det mangler data fra Lærdalselva som kan belyse mulige effekter på vinteroverlevelsen til ungfisk.

ØE mener likevel, uten datagrunnlag, for eksempel at temperaturendringer ikke er et problem i Lærdal. ØE tar da ikke innover seg generell anerkjent kunnskap om at økt vintertemperatur fører til tidligere klekking og økt dødelighet hos yngel pga. dårlig mattilgang, og at kaldere vann om sommeren hemmer veksten til yngelen. Endrede temperaturforhold påvirker også tidspunkt for smoltifisering.

Negative effekt av redusert periode med islegging vinterstid kan også medføre betydelige tap av ungfisk grunnet predasjon. Mange norske elver og vassdrag er islagte i kortere eller lengre tid om vinteren. Under slike forhold er fisken lite aktiv og også lite utsatt for predasjon. Når den islagte perioden blir kortere, eller forsvinner helt vil dette påvirke fiskens aktivitetsnivå og i hvilken grad den blir utsatt for predasjon fra pattedyr som for eksempel mink og oter. Ugedal m.fl. 2007 antok for eksempel at redusert isdekke grunnet høyere vintertemperaturer på magasinert vatn førte til mer predasjon av ungfisk i Altaelva; «Ut fra simuleringer vil 200 fiskender i løpet av 30 dager kunne spise et sted mellom 78 000 og 136 000 pre-smolt». Slike beregninger er ikke foretatt for Lærdalselva.

Hvor mye disse forskjellige påvirkningene betyr hver for seg, eller totalt, i Lærdalselva er vanskelig å kvantifisere nøyaktig.

Konklusjon

Det er, basert på ovenstående, grunnlag for å konkludere med at ØE's kraftvirksomhet sannsynligvis har medført nedgang i fiskebestandene tilsvarende den registrerte netto nedgangen i disse.

Det fremstår uansett som sannsynlig at man, uten de negative effektene av reguleringen, med margin ville ha nådd forvaltningsmålet for Lærdalselva, og hatt grunnlag for et attraktivt fiske i dalen. Det er derfor nødvendig at regulanten i hvert fall pålegges begrensninger og tiltak som samlet sikrer at disse målene nås.

Det vil uansett ødelegge tilliten til et revisjonsvedtak, hvis det, uten ytterligere grunnlag, legges til grunn at det ikke foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng mellom kraftvirksomheten i Lærdal, og nedgangen i bestandene, til å pålegge det som følger av punktene 5 og 6 nedenfor (og det som kreves i Påleggsoppfølgingen).

Hvis dette er en aktuell konklusjon, krever LE at det foretas en reelt uavhengig, samlet vurdering av relevante temaer knyttet til årsakssammenhengsspørsmålet, med transparens omkring mandat og prosess, før det konkluderes om dette.

Det må her være NVE, eventuelt sammen med MD – se Vedleggets punkt 4.3.5, og ikke ØE, som har regien knyttet til mandat og engasjement av uavhengige eksperter, med mulighet for de berørte til å påvirke mandatet.

2.9 Krav med tilknytning til Stuvane kraftverk

Som angitt i punkt 1.4 ovenfor har LE krevet at også Stuvane-konsesjonen skal omfattes av revisjonen. Så langt har dette ikke blitt besluttet, fordi NVE har ment at alle aktuelle krav kan løses gjennom at det stilles nye vilkår under de konsesjoner som faktisk er omfattet av revisjonen.

Det er overraskende at man i Revisjonsdokumentet helt har unnlatt å forholde seg til kravet om å inkludere Stuvane i revisjon. Det naturlige ville ha vært at man redegjorde for de aktuelle kravene, og dernest gjennomførte en analyse av hvorvidt kravene kan vurderes (og imøtekommes) uten at Stuvane-konsesjonen er omfattet av revisjonen. Slik presentasjon ville medført at de involverte, herunder for eksempel Lærdal kommune og LE, fikk anledning til å kommentere disse spørsmålene i denne høringsrunden.

Her er det behov for en litt mere detaljert gjennomgang, herunder både av bakgrunnen (faktisk og rettslig), og av hvilke krav som nå stilles fra LE's side:

Det er også her utfordrende at vilkårene knyttet til Stuvane-konsesjonen ikke er direkte nedfelt i Stuvane-konsesjonen, men i stor grad følger av avtaler mellom ØE, kommunen og de involverte falleiere, som dernest er uttrykte forutsetninger for konsesjonsvedtaket. Det fremgår av konsesjonsforarbeidene at de begrensninger som følger av avtalene også er vilkår for konsesjonstildelingen.

Det er selvsagt uheldig at viktige «vilkår» for denne konsesjonen primært er nedfelt i slike avtaler som nevnt. Det kan jo medføre at partene tror at avtalene kan endres uten at dette må godkjennes av konsesjonsmyndighetene og LE (det er jo LE som representerer elveeierflertallet i spørsmål som har betydning for fisket generelt – og som ikke bare gjelder den enkelte fall-/grunneier langs elva).

Vilkårene kreves nå, som en del av revisjonen, reflektert i det reviderte manøvreringsreglementet som foreslått i punkt 6 nedenfor.

Samlet sett vises det her til følgende når det gjelder hva vilkårene nærmere går ut på:

A: Utgangspunktet for vurderingen av hvilke vilkår som gjelder i tilknytning til Stuvane er konsesjonen fra 1966 og Lærdalsavtalen.

Etter Lærdalsavtalen (og Konsesjonsvilkårenes punkt 12) skulle det bygges en omløpstunell fra kraftverket i Borgund, forbi det utfordrende Selta-gjelet, til Byrkjo. Denne skulle benyttes til å lede en del av vannet utenom elva, når dette var ønskelig pga. isforholdene mellom Borgund kraftverk og Selta-gjelet.

Selve konsesjonen inneholder ingen vilkår vedrørende bruken av tunellen, men var basert på at Lærdalsavtalen regulerte dette nærmere. Etter Lærdalsavtalen gjaldt det et krav om minstevannføring på 10 m³/s (målt på Selthun) eventuelt samlet for Selthun og utløpet av omløpstunellen (hvis sistnevnte var i bruk), fra 1. oktober til vårflommen.

Det var i Lærdalsavtalen også avtalt at omløpstunellen skulle brukes til å hensynta isforholdene og laksebestanden (det siste ville for eksempel kunne være tilfelle hvis man ønsket en bestemt vannføring i gytetiden, eller hvis man ønsket å tilpasse vannføringen i Selta-gjelet og i trappen på Sjurhaug til det som var ønskelig av hensyn til oppgang – se punktene 2.13 og 6 nedenfor.

Utgangspunktet her var enkelt – det var jo opprinnelig ingen hensyn som medførte kommersielle ønsker om å ta vann bort fra elva på denne strekningen.

B: Håndgivelsesavtalen er en avtale mellom ØE og de involverte falleiere av 22.2.1979.

Denne avtalen angir at det om sommeren gjelder et krav om en vannføring på Selthun på minst 40 m³/s før man kan ta i bruk Stuvane Kraftverk. Stuvane skulle bare være et «vinterkraftverk» - for å unngå negative konsekvenser for fisken og fisket.

Når man likevel godtok produksjon i Stuvane av overskytende vann, utover 40 m³/s (også om sommeren), var det utelukkende av hensyn til fisken, fordi vannføring over dette nivået hindret oppgang av laks i Seltagjelet.

I tillegg ble det også avtalt at det uansett skulle være en minstevassføring på 4 m³/s (målt på Selthun) om vinteren.

C: En «Rammeavtale» ble dernest inngått mellom ØE og kommunen:

Her avtales, i tillegg til at ovenstående fra Håndgivelsen skulle gjelde, blant annet følgende:

- Østfold har som eier av Borgund rett til å kreve at tunellen nyttes slik at alle konsesjonsvilkår for omløpstunell oppfylles.
- Eierne av Stuvane KV plikter å vedlikeholde lukearrangement og tunellen med sideløpet ved Byrkjo, slik at vilkårene til enhver tid overholdes.

LE var ikke part i de to sistnevnte avtaler. Disse medførte følgelig ikke noen endring i ØE's forpliktelser overfor LE etter Lærdalsavtalen.

Merk for øvrig at kulepunktene ovenfor bare gir mening hvis henvisningen i disse punktene (til «vilkårene») også omfatter vilkårene etter Lærdalsavtalen. Man anså altså det som følger av A ovenfor som en del av Konsesjonsvilkårene. Henvisningen til avtalene i konsesjonsvedtaket for Stuvane viser at også konsesjonsmyndigheten så det slik.

Utbyggingen av Stuvane skapte nye insitamenter omkring fordelingen av vann mellom elva og omløpstunellen. Regulant(e) ville fra nå av ha en økonomisk interesse i at mest mulig vann fra produksjonen på Borgund gikk videre til Stuvane (og ikke i elva). Dette medførte at man fra regulantenes side ønsket å fjerne/endre det minstevannføringskravet som gjaldt om vinteren (se punkt A ovenfor), og at man også ønsket å øke mulighetene for å bruke Stuvane om sommeren (ved å redusere kravet om vannføring fra det forutsatte nivået på 40 m³/s), begge deler eventuelt på bekostning av fisken i elva.

Regulantene og de lokale grunneierne gjennomførte derfor, ensidig, endringer som følger:

- Det ble inngått en tilleggsavtale til Håndgivelsen (som kan sies opp årlig), om å redusere kravet til vannføring i Seltagjelet om sommeren fra 40 til 25 m³/s. Denne

tilleggsavtalen synes ikke klarert av noen myndighet, og er ikke forelagt LE for godkjenning/aksept.

- Det ble også, uten at LE er kjent med at dette ble «avtalt» på noen måte, og uten å forespørre LE (eller myndighetene etter det LE kjenner til), gjennomført endringer som følger
 - Sideløpet på Byrkjo ble stengt – og luken der ble fjernet – i strid med det som følger av kulepunkt 2 under punkt C ovenfor.
 - I fortsettelsen av forrige kulepunkt avsluttet man også, uten noen form for godkjenning, målingene på Byrkjo (uten luke hadde jo slikt målepunkt ingen mening)
 - Målingen av mistevannføringen på 10 m³/s ble flyttet fra Byrkjo til Båthølen (som ligger nedstrøms Stuvane).

Den første endringen bryter klart med forutsetningen om at Stuvane skulle være et vinterkraftverk. Det var ikke foretatt noen nye vurderinger av hvilken betydning denne endringen kunne få for fisken/fisket. Det er ingen hensyn som tilsier at det som ikke var greit ved etableringen av Stuvane plutselig kan avtales uten høring, og uten samtykker fra myndigheter og LE.

Stengningen nevnt i kulepunkt to medførte at man ikke lenger hadde mulighet for å oppfylle det opprinnelig avtalte kravet om minst 10 m³/s – i de periodene da hensynet til is eller fisken eventuelt tilsa vannføring under 10 m³/s på Selthun.

Dette «ble løst» av ØE ved at man «helt ensidig», som angitt i det siste kulepunktet, flyttet målepunktet for minstevannføringskravet på 10 m³/s til nedstrøms Stuvane, og bare praktiserte kravet om minst 4 m³/s på Stuvane.

LE har protestert mot disse endringene, og fremmet krav om

- at sideløpet til Byrkjo skal reetableres, slik at man igjen, som også forutsatt i avtalene ovenfor, kan oppfylle Konesjonsvilkårene – i samsvar med kulepunkt 2 ovenfor; og
- at målepunktet for samlet vannføring (for kravet på 10 m³/s) skal tilbakeføres til Selthun (og utløpet av den gamle omløpstunellen når/hvis vannføringen på Selthun må reduseres til under 10 m³/s pga. is eller av hensyn til fisken)

ØE (og kommunen i egenskap av eier av Stuvane kraftverk) har så langt ikke akseptert kravet om slik tilbakejustering. Gjeldende praksis for manøvrering er følgelig her i strid med manøvreringsreglementet.

Vi leser revisjonsdokumentet slik at ØE er enig i det som angis ovenfor, men foreslår at det hele skal løses ved at reglementet endres, slik at dette erkjente bruddet på Konesjonsvilkårene i fremtiden legitimeres, til skade for fisken og fisket, i strid med de prinsipper som gjelder for revisjonen.

LE har også påpekt at det uansett er «juks» å likestille 10 m³/s på Selthun med tilsvarende på Båthølen – uten å ta hensyn til tilsig nedstrøms Bjørkum (herunder fra Nivla), men dette er underordnet ovenstående.

Med bakgrunn i ovenstående fremmer LE nå krav som følger i punkt 6:

- Krav 2 – om minstevannføring på Selthun på 10 m³/sekund utenom fisketiden
- Krav 5 – om at Stuvane ikke skal brukes ved vannføringer under 40 m³/s

- Krav 8 – om at Stuvane-konsesjonen må inkluderes i revisjonen hvis dette er nødvendig for å kunne imøtekomme Kravene 2 og 5.

Det må i denne sammenheng understrekes at det ikke er noen av disse kravene som kan anses som nye krav. Dette er bare krav om at det som allerede gjelder, skal oppfylles.

Det er tvert imot slik at hvis disse kravene ikke stilles, så svekkes beskyttelsen av fisken og fisket vesentlig i forhold til det som gjelder etter Konsesjonsvilkårene (noe som etter reglene ikke skal skje).

2.10 Ingen vurdering av kraftutbyggingens virkninger for sidevassdragene

Revisjonsdokumentet nevner ikke at Konsesjonen medfører at vann fraføres Nivla, med den virkning at denne elva, som tidligere omfattet gyte og oppvekstområder for laks og sjøørret, ikke lenger har sikker vannføring om vinteren og derfor ikke lenger er egnet som oppvekstområde.

Man nevner heller ikke spørsmålet om det skal innføres krav om minstevannføring i disse sideelvene, slik at de reetableres som gyte og oppvekstområder for laks og sjøørret – se Krav 3 i punkt 6 nedenfor, om økt minstevannføring knyttet til Nivla.

2.11 Sedimentering og «nedpakking»

I Revisjonsdokumentet presenteres sedimenteringsproblemene i elva som noe som ikke skyldes kraftvirksomheten, men må tilskrives problemer i Tynjedalen, og tersklene som er etablert i elva.

Dette er feil – sedimenteringen må i hovedsak tilskrives kraftvirksomheten:

Utgangspunktet var at elva, før kraftutbyggingen, var preget av regelmessige store og mellomstore flommer, som løpende tømte elva for sedimenter, slik at steinbunn med skjul for fisken, kiler og egnede gyteplasser, ble opprettholdt, selv om det også da var flommer fra sideelver, og selv om det var terskler i elva.

Det vises her til beskrivelsene i Revisjonsdokumentet av reguleringens store flomdempende effekter. Dette er utvilsomt bra utfra andre hensyn, men utvilsomt avgjørende negativt for den konstaterte sedimentering og «pakking» i elva, og dermed negativt for fisken og fisket.

I Lærdalselva har dette nå pågått i 50 år, Sedimentene har hopet seg opp. At det da kommer ekstraordinære mengder med løsmasser som en følge av hendelser (for eksempel i Tynjedalen) er egentlig «innenfor normalen» i Lærdal. Det er ikke dette som er problemet. Med normale vannføringsvariasjoner, som før reguleringen, må det antas at dette ikke ville ha vært et problem over tid. Tilsvarende gjelder den sedimentering som i dagens situasjon, med reduserte flommer, kan tilskrives terskler.

Det er naturlig å se det slik at disse forholdene blir problematiske fordi det allerede er så store mengder sedimenter i elva (pga. kraftvirksomheten) og fordi det (pga. kraftvirksomheten) ikke lenger kommer stadige flommer som løpende vasker ut sedimentene.

2.12 Påberopelse av «statusklassifiseringer» og manglende angivelser av vannkraftpåvirkninger i Vann Nett

Det er ikke riktig at øvrige vannforekomster har nådd sine Miljømål, slik ØE skriver i Revisjonsdokumentet:

Nivla har som eksempel stor påvirkning på laksefisk, og Miljømål vil ikke bli nådd innen 2027. Nivla er del av et nasjonalt laksevassdrag.

I tabell med hovedårsak er det også bemerkelsesverdig at ØE tar med flomvern, men ikke vannkraft

som påvirkningsfaktor:

Dette er en omskrivning av fakta fra ØEs side, særlig hensett til at den utvikling som man bedømmer her i all hovedsak ligger godt i ettertid av etableringen av elveforbygningene.

ØE skriver at vannkraft er eksplisitt vurdert å ha bare «middels påverknad»:

I klassifisering av bestandstilstand etter kvalitetsnorm for villaks for årene 2015 - 2019 er delnorm gytebestandsmål og høstingspotensial klassifisert til «svært dårlig tilstand» i Lærdalselva. GBM er satt for regulert elv. GBM tar dermed hensyn til redusert produksjonsareal på grunn av reguleringen, men vannkraft er likevel oppgitt til å ha moderat effekt (2) på tilstanden for laksen i Lærdalselva.

Når vannkraft kommer ut med kategori 2/moderat i VRL, tydeliggjør dette derfor en vesentlig negativ påvirkning av reguleringen på ungfisk av laks og aure i vassdraget.

At ØE påpeker at dette er «*berre moderat*», viser liten forståelse av både klassifiseringssystemet og situasjonen i vassdraget

Med referanse til klassifiseringen av miljøstatus på vannforekomstene i Lærdal, via Vannnett, gjengir ØE på side 73 vannregion Vests vurdering: at vannkraft har "middels" påvirkning på forholdene for fisk:

ØE bruker dette for å bagatellisere påvirkningen av vassdragsregulering og motsier sine egne forskningsrapporter, inklusive Karlsson m.fl. (2024).

ØE angir videre at «*Gjennomført forskning i samband med Miljødesignprosjektet syner at det ikkje er naudsynt med auka minstevassføring for å avbøta på konsekvensar frå kraftproduksjon.*»:

Dette strider med det som er observert og konkludert i forskningsrapporter. Vannregion Vest opplyser selv at deres vurdering er basert på begrenset informasjon og at «middels» påvirkning er en antatt og subjektiv vurdering. Mye mer informasjon må til for å kvalitetssikre informasjonsgrunnlaget bak dagens statusklassifiseringer.

Manglende angivelse av SMVF og vannkraftpåvirkninger i Vann Nett:

Lærdalselva nedre er utpekt til SMVF, men i Vann-Nett er det oppgitt at det er flomforbygning, og merknader knyttet til terskler som er årsaken til utpekingen. Vi stiller spørsmål ved om det egentlig burde være vannkraftreguleringen som er årsak til utpekingen? SMVF får tilpassede miljømål på grunn av påvirkning fra samfunnsnyttig aktivitet, som for eksempel kraftproduksjon, der det er ikke er mulig å oppnå god økologisk tilstand uten at dette går vesentlig utover det samfunnsnyttige formålet. Vannkraftreguleringen utgjør en større påvirkning på økologisk tilstand enn flomforbygning (VRL), som det også bør være mulig å avbøte, så dette er vanskelig å forstå.

En gjennomgang i Vann-Nett av vannforekomstene som berører sidevassdraget Nivla viser at vannkraftpåvirkninger ikke er anført på tross av fraføring av store deler av vann. Nivla er sterkt berørt av vassdragspåvirkning idet det er fraført 60-70% vatn via bekkinntak, uten minstevassføring. Nivla har 4 km lakseførende strekning, og utgjør en del av det nasjonale laksevassdraget Lærdalselva. Det stemmer ikke at vannkraftpåvirkning er liten for 073-186R når det er fraført 72 - 98 % av vatnet! LE ser behovet for at alle aktuelle vannforekomster må bli opplistet med påvirkninger og - grad. Påvirkningsfaktorer må kvalitetssikres om en skal bruke dette som grunnlag for å vurdere reviderte vilkår.

2.13 Minstevannføring

Generelt

Samlet sett kan ikke tiltaksprogrammet til ØE gi grunnlag for «*ei berekraftig og framtidretta forvaltning av fiskeproduksjonen i Lærdalselva*» uten at minstevannføring er med som hovedtiltak, se punkt 6 nedenfor.

ØE sier (side 88) at de har kommet fram til at det «*først og fremst er andre tiltak enn minstevassføring som vert sett på som relevante for å avbøte negative konsekvensar som følge av Østfold Energi sin aktivitet i vassdraget, først og fremst ulike typar habitattiltak (miljødesign, fisketrapper, restaurering og gjenåpning av elvekiler mv).*»

De foreslåtte tiltakene er velkomne, og forutsettes fulgt opp i det endelige Påleggsvedtaket (i motsetning til i det vedtaket som nå er påklaget – se Påleggsoppfølginge), men konklusjonen om minstevannføring strider mot de vurderinger både fagfolk og myndighetene tidligere har foretatt.

Det vises også til at det som ellers ligger inne i ØE's «tiltaksprogram» åpenbart ikke er tilstrekkelig til å kunne oppfylle de målsetningene som bør gjelde her, se punkt 1.5 og punkt 2.8 ovenfor. ØEs udokumenterte konklusjon her synes utelukkende basert på ØEs egeninteresser i størst mulig kraftinntekter og O/U-prosjekter.

10 m³/s minstevannføring på Selthun «om vinteren»

Som eneste unntak fra avvisningen av minstevannføring som tiltak foreslår ØE en vintervannføring på 10 m³/s målt på Båthølen. Dette skal angivelig erstatte det gjeldende kravet på 10m³/s på Selthun (oppstrøms både Nivla og Stuvane) – se punkt 2.9.

Argumentet for slik flytting er i Revisjonsdokumentet at man ikke lenger har noen luke på Bjørko (som kan brukes hvis isforholdene tilsier at man ikke kan ha 10 m³/s på Selthun).

Det sies da ingenting om

- at den aktuelle luken er fjernet i strid med det som må anses å følge av Konesjonsvilkårene, og avtalt og forutsatt oppfylt i forbindelse med Stuvane-konesjonen (uten tillatelse/godkjenning) – eller om
- at man, inntil luken er reetablert, selvsagt kan ha 10 m³/s på Selthun (der det uansett er et målepunkt) i alle situasjoner der dette ikke er problematisk pga. isforholdene.

Det kan ikke være slik at ØE skal slippe billigere unna, til skade for bestandene, fordi man underveis har forsøkt å være «smart», og har «jukset» ved å fjerne luka uten godkjenning.

Krav 2 i punkt 6 må gjennomføres hvis man skal unngå et redusert vern av fisken og fisket - se punkt 2.9.

25 m³/s minstevannføring på Selthun om sommeren

Revisjonsdokumentet redegjør heller ikke for den omfattende tidligere prosessen på 1980-tallet vedrørende innføring av minstevannføringskrav på Selthun om sommeren, som den gang strandet på formaljuridiske innvendinger. LE krever nå slik minstevannføring som da ble vurdert, og støttet av NVE, men ber om 25 m³/s i stedet for 20 m³/s (som ble støttet den gang). Det vises til Krav 1 i punkt 6 nedenfor.

LE forutsetter at NVE selv setter seg inn i denne omfattende historiske minstevannføringsdokumentasjonen. LE kan eventuelt oversende en innskannet dokumentsamling til NVE, om ønskelig.

Nivla

ØE nevner heller ikke mulighetene for å sikre «gjenvinning» av betydelige gyte og oppvekstarealer gjennom å innføre et relativt beskjedent minstevannføringskrav i Nivla – se Krav 6 under punkt 6.

3. DIVERSE AVVIK FRA VILKÅR, AVTALER OG FORVENTNINGER – HVA ER STARTPUNKTET FOR REVISJONEN?

3.1 Innledning

Vilkår, avtaler og forventninger er på en rekke punkter ikke oppfylt i Lærdal – se for eksempel det som er nevnt i punkt 3.2. Årsakene er forskjellige, men avvikene er uansett, og særlig samlet, viktige belastninger på fisken og fisket.

Betydningen ligger også både i bedømmelsen

- av behovet for, og rimeligheten av, en forbedret beskyttelse av fisken og fisket; og i bedømmelsen
- av behovet for detaljerte og presise rammer, som ikke overlater hensynet til fisken og fisket til ØE's løpende vurderinger/skjønn.

Punkt 3.2 underbygger også at data vedrørende den løpende oppfyllelsen av vilkårene må være løpende tilgjengelige, i hvert fall for myndighetene og LE (som lokalt er ansvarlig for forvaltningen av elva etter Lakseloven, og herved bekrefter at man vil kunne påta seg en streng taushetsplikt vedrørende sensitiv data), slik at man løpende kan kontrollere at det som gjelder, faktisk følges, uten at myndighetene/LE må etablere egne målinger av vannføringen på forskjellige aktuelle steder i elva.

Det er også viktig å få etablert hva som er startpunktet for revisjonen – i forhold til at denne samlet sett skal sikre en forbedret ivaretagelse av miljø og andre ivarettatte hensyn – se punkt 3.3.

De økonomiske virkningene av avvik, tilfeldig utvikling og endrede forutsetninger, herunder historisk, bør tillegges betydning for vurderingen av rimeligheten av nye vilkår/pålegg – se punkt 3.4.

3.2 Avvik fra vilkår, avtaler og forventninger

3.2.1 Utvidelser av kraftutbyggingen i Lærdal

Det er, på tross av forutsetningen ved konsesjonstildelingen, om at anleggene ikke skulle utvides, gjennomført en rekke nye utbygginger, til dels uten at LE har gitt forhåndsgodkjenning i samsvar med Lærdalsavtalen og på tross av at LE har motsatt seg slik utbygging, herunder i Mørkedøla og Gravdalen – se punkt 3.2.6.

Dette har medført en ytterligere belastning for fisken, dens næringsgrunnlag og krav til fysisk livsmiljø, i forhold til det som var forventet/forutsatt ved konsesjonstildelingen.

Det er i denne sammenheng naturlig å nevne at ØE's mange ambisjoner om større fleksibilitet, mere produksjon og flere anlegg – som kommer til uttrykk i Revisjonsdokumentet – utvilsomt gjennomgående vil medføre ytterligere merbelastninger for fisken og fisket.

3.2.2 Den forutsatte forlengelsen av anadrom strekning i Lærdal er ikke gjennomført.

Laksetrappene er bygget, men den øverste trappen (i Svartegjel) ble stengt (etter beslutning fra miljømyndighetene) i forbindelse med at elva ble «sykemeldt» på 90-tallet, som følge av

lakseparasitten *Gyrodactylus Salaris* (**Gyro**).

Realiteten i dette er at det viktigste kompensasjonstiltaket/vilkåret knyttet til utbyggingen ikke er levert/oppfylt de siste 30 årene. Dette har medført en vesentlig redusert produksjon i elva, i forhold til det som var forutsatt ved konsesjonstildelingen.

At trappen i Svartegjel nå sannsynligvis gjenåpnes, er fint, men medfører imidlertid, mest sannsynlig, ikke til tilstrekkelig naturlig gyting i Borgund;

- Registreringen av fisk i de nedenforliggende laksetrappene tilsier at det vil bli begrenset oppgang gjennom trappene i overskuelig fremtid, i hvert fall frem til forholdene i større grad er tilrettelagt for oppgang (se for eksempel **Krav 1** om minstevannføring i punkt 6 nedenfor).
- Selv om det, for eksempel etter en periode med vannføring i samsvar med Krav 1, skulle oppnås tilfredsstillende oppgang av hun-fisk, vil dette ikke kunne medføre at alle de oppvekstområdene som er tilgjengelige mellom Sjurhaugfoss og Heggfoss vil kunne utnyttes. Det vises til at mangelen på gyteområder vil medføre at det uansett er en forutsetning at man i tillegg gjennomfører kultivering som anbefalt i Påleggsrapporten.

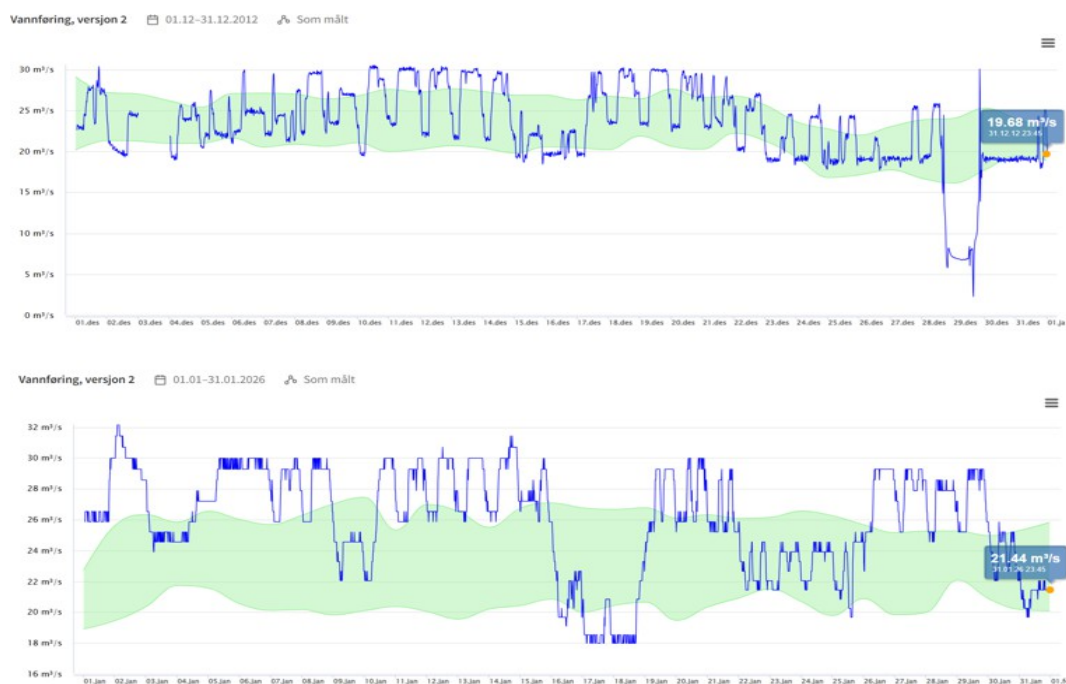
Det faktum at hovedvilkåret for konsesjonstildelingen (forlengelsen av anadrom strekning) ikke har vært oppfylt/fulgt opp siden 90-tallet, har hatt store negative konsekvenser for elvas produksjonsevne.

Minstevannføring og andre tiltak for å sikre oppvandring er viktige, men det er også behov for det pålegges kultivering, fullt ut i samsvar med anbefalingene, på varig basis, gjennom det endelige Påleggsvedtaket.

3.2.3 «Utpreget døgnregulering» gjennomføres løpende av ØE, på tross av avtaler og konsesjonsvilkår

Døgnregulering gjennomføres løpende:

Det er ingen tvil om at døgnregulering blir praktisert av ØE, se nedenstående **Figur**.

Figur: To eksempler på døgnregulering: Desember 2012 øverst; Januar 2026 nederst

Hvor mye vann som slippes varierer, men endringer opp og ned på flere m³/s, ofte i løpet av kun et par timer, er normalt, her i perioder da det normalt er produksjonen som i all hovedsak utgjør, og bestemmer, vannføringen i elva totalt nedstrøms Stuvane 8 (og det praktiserte minstevannføringskravet som bestemmer vannføringen på Selthun (se ovenfor)).

ØE erkjenner at de endrer produksjonen løpende for å tilpasse seg prisene gjennom dagene. Tilsvarende gjelder tilpasning til «helgeforbruk», og for å optimalisere sitt utbytte gjennom levering av system- og balansetjenester.

Dette medfører, som det fremgår, en stor mengde løpende vannføringsendringer – såkalt «skvalpekjøring» (som er blitt et begrep lokalt).

Dette antas å kunne ha negativ betydning for fisken, noe som lenge har vært et tema lokalt, men som foreløpig ikke har resultert i nærmere, grundige undersøkelser.

Hva betyr «utprega»

Dagens vilkår angir at «utprega døgnerregulering» ikke må forekomme.

I Revisjonsdokumentet angir ØE at de likevel mener at slik planmessig døgnerregulering som faktisk gjennomføres løpende er greit – fordi man praktiserer et selvpålagt regelverk som man, uten faglig fundament, mener at ikke skader fisken.

Ved tolkningen av døgnerreguleringsforbudet må det sees hen til at dette nettopp skulle hindre slik kjøring som ØE nå praktiserer, og ble fastsatt i en tid med andre markedsforhold enn det som gjelder i dag. Det var den gang ikke slike prisvariasjoner over døgnet som i dag, men slike daglige og ukentlige variasjoner i strømforbruket (som i dag medfører prisforskjeller) var også da, til dels, en realitet. Tilsvarende var det ikke noe slikt marked for balanse- og systemtjenester som man ser i dag. Det var følgelig ikke noen økonomisk kostnad for ØE knyttet til å akseptere et ganske absolutt døgnerreguleringsforbud.

«Utprega» må derfor bare forstås slik at det går et skille mellom stadige/planlagte tilpasninger til forbruket, og det at man «tilfeldig» foretar endringer i produksjonen ut fra andre formål enn planlagt tilpasning til korte svingninger i etterspørselen, men som i enkelttilfeller faller sammen med forbruks-/prisendringer.

I den nye markedssituasjonen må avtalen/vilkårene likevel forstås slik den opprinnelig må anses ment. Selv om det er penger å tjene på løpende å variere produksjonen, er skaden for fisken den samme. Forbudet gjelder fortsatt enhver planmessig utnyttelse av jevnlig variasjoner i prisene (og andre prisvariasjoner av tilsvarende, kortsiktige karakter). Avvik fra dette må anses å utgjøre brudd på vilkårene og Lærdalsavtalen.

Det er ikke rom for å forstå «*må ikke forekomme*» slik at man planmessig kan døgnerregulere litt hvis/når man tror at det ikke er til skade.

Det er ikke noe som tilsier at behovet for en bestemmelse som hindrer døgnerregulering er bortfalt – tvert imot. På grunn av de sterke økonomiske interessene som i dag er knyttet til døgnerregulering er det dessuten et økt behov for å sette presise (og helst enkle og kontrollerbare grenser) her – se punktene 5 og 6 nedenfor.

To parallelle reguleringer

At døgnerregulering ikke skal forekomme må altså forstås som en selvstendig begrensning som medfører at planlagt opp og nedkjøring innenfor samme døgn for å tilpasse seg løpende kortsiktige variasjoner i etterspørsel/pris ikke er tillatt i det hele tatt.

Den øvrige reguleringen (om myke overganger etc.) regulerer da hvordan man skal gjennomføre andre endringer i produksjonen enn de som rammes av forbudet mot døgnregulering. Når ØE har etablert et internt regelverk for hva «myke overganger» betyr, kan det i høyden gjelde for slike «andre» produksjonsendringer. At noe er akseptabelt for et fåtall endringer av vannføringen over tid, er ikke uten videre greit for hyppige endringer i vannføringen daglig

Helgeregulering og system- og balansetjenester

ØE deltar, ifølge Revisjonsdokumentet, også i løpende levering av daglige system- og balansetjenester, og regulerer også produksjonen rutinemessig utfra normalt forventede etterspørselsendringer i helgene. Også disse markedstilpasningene utgjør brudd på forbudet mot døgnregulering.

Konsesjon og avtale må forstås slik at alle variasjoner av produksjonen som utgjør en tilsvarende belastning som døgnregulering (og som ikke var aktuell på konsesjonstidspunktet), må anses omfattet av døgnreguleringsforbudet.

Den faktiske kraftverkskjøringen i Lærdal medfører følgelig at det også her er foreliggende planmessige avvik fra det som må anses forutsatt da tillatelsene ble gitt, på et rent kommersielt grunnlag, igjen til skade for fisken og fisket.

3.2.4 Produksjon utover avtalt maksimalproduksjon

Tilsvarende gjelder i forhold til den avtalte (og forutsatte) maksimalproduksjonen på 24 m³/sekund.

ØE har besluttet å neglisjere denne avtalte begrensningen, igjen ut fra en ensidig vurdering av at brudd på denne delen av avtalen etter ØE's syn ikke er til skade for fisken og fisket. Det vises her til figuren i punkt 3.2.3 – som også viser hvordan produksjonen i perioder ligger mere enn 20 % over det som er avtalt maksimum.

Figurene synes også å vise at det ikke er riktig at ØR bare benytter muligheten for produksjon over 24 m³/sekund «unntaksvis» - og ved flomfare, Begge figurene her viser jo i stor grad produksjon over 24 m³/s gjennom en hel måned – dog slik at man døgnregulerer samtidig.

ØE påberoper seg at LE skal ha godkjent/akseptert at det blir produsert mere en 24 m³/s. LE har ikke kunnet finne at dette noensinne har vært behandlet i LE's styre, eller funnet spor etter noen forespørsel om godkjenning. LE er bedt om å angi når/hvordan slik godkjenning skal ha vært gitt, og til hvem, men har ikke svart på dette.

Nåværende ledelse i LE ble kjent med slik «overproduksjon» i forbindelse med de forhandlinger som har vært gjennomført de siste årene. Det fremkom da av en faktapresentasjon fra ØE's side, at man til dels produserte vesentlig mere enn det avtalte taket. ØE anga da, på spørsmål, at slik merproduksjon ble en mulighet etter en «rehabilitering» av tunellen til Borgund.

LE registrerer at det også er oppgitt en slukeevne på 28 m³/s for Stuvane. Er det også her foretatt oppgraderinger? – eller ble Stuvane bygget med større kapasitet enn Borgund, med en plan om senere utvidelse av kapasiteten på Borgund?

Her er det foreløpig flere ubesvarte spørsmål. Bedre innsikt burde vært gitt gjennom Revisjonsdokumentet.

Når man ble kjent med praksis, ble bestemmelsen påberopt av LE – og vil bli fulgt opp hvis det blir nødvendig å avklare forholdene mellom LE og ØE rettslig.

Det bes opplyst fra NVE om det er søkt om/godkjent en endring av slukeevnen på det tidspunkt ØE anfører at det ble gjennomført arbeider som utvidet denne. Hvis dette ikke er tilfelle, burde dette vært

omsøkt og godkjent før man eventuelt (uavhengig av begrensningen i Lærdalsavtalen) utvidet denne/tok i bruk den utvidede kapasiteten? Er det eventuelt uten spesiell saksbehandling registrert noen endring i informasjonen om Borgund kraftverk på det aktuelle tidspunktet?

3.2.5 Særlig om Stuvane

Det vises her til punkt 2.9 ovenfor. Stuvane skulle som nevnt være et vinterkraftverk. Dette skulle sikres ved at det om sommeren ikke skulle produseres kraft i Stuvane med mindre vannføringen målt ved Selthun var over 40 m³/sekund.

I etterkant av konsesjonstildelingen (under gyro-perioden) har de samme parter som avtalte utbyggingen ensidig endret sommerdriftsbegrensningen, som angitt i punkt 2.9.

LE er bekymret for hvilke biologiske konsekvenser denne sommerdriften har for fisken og fisket..

I forbindelse med Stuvane har man dessuten, som angitt i punkt 2.9, også stengt muligheten for å slippe ut vann ved utløpet av den gamle omløpstunellen (på Byrkjø) og ensidig endret innhold/praksis mht. minstevannføring, etter det LE kan forstå i strid med Konsesjonsvilkårene.

Omløpstunellen var et vilkår for utbyggingen i Borgund som bare skulle kunne brukes når det var grunn til det av hensyn til fisken/fisket. I kombinasjon med dette gjaldt det også et minstevannføringskrav i elva på 10 m³/s, som må anses å være en del av Konsesjonsvilkårene (se punkt 2 og 3 i Vedlegget og punkt 2.9 ovenfor). Dette vilkåret er gjennom ovenstående effektivt eliminert. Omløpsmuligheten praktiseres i stedet som en «rettighet» for regulantene, som gjennomgående brukes når dette er lønnsomt og tillatt, uavhengig av hva hensynet til fisken tilsier. Utbyggingen i Stuvane har, sammen med de ovenfor angitte tiltakene, medført at det som styrer bruken av omløpsmuligheten (utover minstevannføringskravene på Selthun (på henholdsvis 4 og 25 m³/sekund)) er økonomiske hensyn.

Også ovenstående medfører en belastning av fisken og fisket utover det som var forutsatt ved tildelingen av Borgundkonsesjonen.

3.2.6 Mørkedøla og Gravidalen

Når det gjelder Mørkedøla, påpekes det at realiteten her er en utvidelse av det regulerte området, som må antas å være kjerneområdet for LE's vetorett etter Lærdalsavtalen.

Dette anlegget frafører vann fra de (hittil tilnærmet uberørte) områdene som var forutsatt brukt som alternative oppvekstområder ved konsesjonstildelingen i 1966.

Det er ikke underbygget at slik fraføring er uten negative konsekvenser for fisken. Det vises også til MDs uttalelse sitert ovenfor under punkt 2.8.2.

Når det gjelder Gravidalen, forstår vi det slik at det er uaktuelt å bruke dette kraftverket om sommeren, og at ØE er forberedt på å forplikte seg til ikke å gjøre det. Redusert sommertemperatur blir i så fall ikke et argument her. LE er imidlertid opptatt av hvordan ytterligere økt vintertemperatur (som jo må forventes som en følge av bruk av Gravidalen) påvirker fisken, herunder for eksempel mht. klekkesidspunkt).

Til informasjon så har LE, i påvente av utfallet av revisjonsprosess, påleggsklage og eventuelle forhandlinger, tatt forbehold om å kreve at bruken av disse anleggene opphører. Dette under henvisning til at disse byggeprosjektene er gjennomført på tross av at LE, før byggestart, krevet

prosjektene stillet i bero (under henvisning til at ØE ikke hadde bedt om godkjenning før man søkte konsesjon – i strid med Lærdalsavtalen).

3.2.7 Andre avvik fra vannføringskravene

Etter det ØE opplyser, praktiseres prinsippet om myke overganger også ved opp- og nedkjøringen av Stuvane, slik at endringene i vannføringen, både på Selthun og i Båthølen, skal holdes «myke», i samsvar med de selvpålagte begrensninger. Dette virker å være i samsvar med en rimelig forståelse av vilkårene.

Når man går gjennom de historiske målingene av vannføringen, ser det imidlertid ut som om man ganske ofte har fraveket sine selvpålagte begrensninger, og at man også, over tid, har hatt en rekke ukontrollerte dropp til nivåer langt under minstevannføringskravene.

LE har bedt om at ØE lager en matrise som viser disse hendelsene, med angivelse av tidspunkter, faktisk utvikling, varighet, årsaker mv.

ØE har opplyst at mange av (de fleste?) registrerte endringer (som kan se ut som avvik) skyldes feil ved de aktuelle målerne, og derfor ikke speiler aktuelle faktiske forhold (og at dette (at det er målerfeil) vil kunne leses ut av de øvrige, samtidige målingene).

LE har fastholdt at man ønsker en oversikt over alle slike hendelser, herunder hvilke som skyldes målerfeil (og hva slags målerfeil). LE har fortsatt ikke mottatt slik oversikt, og ber nå om at ØE pålegges av NVE å dele slik oversikt i forbindelse med revisjonen.

Det har (selv om vi legger til grunn at de fleste måleravvikene skyldes målerfeil) vært flere avvik fra minstevannføringskravene, og avvik fra kravet om myke overganger, over årene, herunder større ukontrollerte og raske vannføringsreduksjoner til nivåer langt under gjeldende minstevannføring (siste gang høsten 2023).

Denne type reguleringseffekter synes å ha bidratt til å holde produksjonen av ungfisk og akvatiske insekter på et sub-optimalt nivå.

3.2.8 Øljesjøen pumpe

I Stortingsproposisjon 72 står det at pumpestasjonen på Øljesjøen skal ha en pumpekapasitet på 16 m³/s og at pumpestasjonen har maksimal ytelse på 38 MW.

På NVE sine sider står det at pumpekraftverket har en maksimal ytelse på 50 MW.

I Revisjonsdokumentet angis det nå at Effekten som kraftverk er 44 MW, mens Effekten som pumpe er 37 MW.

LE vet ikke hva som er riktig her, men antar at kapasitetsøkninger forutsetter endringer i konsesjonen.

Vi har henvendt oss til NVE for å få tilgang på data fra pumping og produksjon. NVE angir at man ikke har disse dataene.

Det vi har fått beskjed om fra NVE, er at vi selv må ta kontakt med regulanten fordi det bare er regulanten selv som har data fra Øljesjøen kraftstasjon/pumpestasjon.

Dette synes underlig. Regulanten er pålagt å levere produksjonsdata til NVE fortløpende. NVE har som en av sine oppgaver å føre tilsyn med regulanten og at regulering foregår innenfor den gitte konsesjonen.

Det bes i forbindelse med revisjonen også avklart hva som er de riktige faktaene her, herunder om anlegget (eller bruken av det) avviker fra det som opprinnelig ble konsesjonsgitt, om eventuelle endringer har vært godkjent, og eventuelt når.

Slik informasjon vil være avgjørende for å bedømme om det også her foreligger avvik fra det som ble godkjent i 1966, og dernest for å bedømme om det også her ligger grunnlag for å konstatere avvik mht.

belastninger for fisken og fisket.

LE ber om at NVE pålegger ØE å gi informasjon om ovenstående, herunder pumpe/produksjonsdata for kontroll.

3.2.9 Oppsummering

Samlet medfører ovenstående at bestandene i Lærdalselva har vært, og løpende er, utsatt for betydelige belastninger utover det som var avtalt i Lærdalsavtalen og forutsatt ved konsesjonstildelingen.

ØE's forslag i revisjonsdokumentet tar utgangspunkt i at det som praktiseres (se ovenfor) er akseptabelt. Dette er ikke et riktig, og er ikke et akseptabelt, utgangspunkt for vurderingene i revisjonen – se punktene 3.3 og 3.4 nedenfor

3.3 Man må, ved eventuell revisjon i Lærdal, først etablere hva som er en riktig forståelse av dagens vilkår – hva er «startpunktet» for revisjonen

Det vises til St.prop. 32, fra side 72 (vår utheving):

*Beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag og laksefjorder skal sikre villaksen en særlig beskyttelse. Regimene åpner likevel for nye tiltak og aktiviteter dersom disse ikke medfører økt risiko for de laksebestandene som skal beskyttes. **Regimene bygger derfor på den grunnleggende forutsetningen at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen.** Beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag skal sikre at det ikke gjennomføres nye tiltak som kan være til nevneverdig skade for laksen.*

Det vises også til at det i Lærdalselva kan/skal stilles vilkår som medfører redusert kraftproduksjon, og til at man etter Konsesjonsvilkårene har foreskrevet ytterligere vilkår hvis fisket er blitt forringet som en følge av at reguleringen har medført vesentlig reduksjon i bestandene.

Ovenstående medfører at man, ved en revisjon, **med dagens regulering som utgangspunkt**, skal sikre at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen».

Når dette «nullpunktet» fastlegges må man ta utgangspunkt i det som rettslig sett følger av, eller er forutsatt ved, vedtakelsen av de historiske konsesjoner og tillatelser.

At regulanten eventuelt over tid i praksis har gått utover det som følger av forutsetningene skal selvsagt være uten betydning for fastleggelsen av det nvnte nullpunktet. Det innebærer at man ved revisjonen og i klagesaken må ta stilling til om det som praktiseres avviker fra det som egentlig følger av gjeldende forutsetninger og vilkår.

3.4 Avvikene fra forutsatt situasjon har historisk medført økte belastninger på fisken og fisket i forhold til det som har vært forutsatt – og betydelige økte inntekter/verdier, og reduserte kostnader for regulanten. Merverdiene bør komme elva til gode.

Vi legger her til grunn at det konkluderes med at det foreligger årsakssammenheng mellom kraftvirksomheten og den betydelige nedgangen i bestandene i Lærdal – se punkt 2.8.

For ØE har kraftutbyggingen i Lærdal vært et økonomisk eventyr. En for regulanten tilfeldig utvikling, for eksempel når det gjelder klimaendringer (økt nedbør og økt fokus på miljøvennlig energi) og regulatoriske endringer, har forsterket dette, særlig hensyntatt at dette vel i utgangspunktet var forutsatt å skulle være et «selvkostprosjekt» for Østfold fylke. Investeringene er for lengst nedbetalt. Den samlede verdien av krananleggene i Lærdalsvassdraget er mange milliarder kroner.

Virkeligheten for miljøet, fisken og fisket, er motsatt. Store verdier er gått tapt. Ytterligere risiko for tap foreligger.

Det har følgelig vært, og er, en stor skjevhet når det gjelder byrdefordelingen mellom de ulike brukere av vannet i Lærdalsvassdraget. Balansen i dette regnskapet kan, og bør, forbedres/utjevnes gjennom nye vilkår ved/etter en revisjon – herunder for eksempel som krevet i punkt 6 og i Klageoppfølgingen.

I dette tilfellet er det, ved en revisjon, få grunner (rimelighetsmessig eller økonomisk) til ikke å fastlegge nye vilkår som er belastende for regulantene utover «nullpunktet» (se punkt 3.3).

Det er i denne sammenheng viktig at begrensningene i adgangen til å belaste regulantene med nye vilkår primært er satt for å beskytte samfunnets interesser knyttet til kraftproduksjonen, og ikke regulantenes interesse i å beholde overskudd (utover slik tilbakeføring, med renter/avkastning, som med rimelighet kunne forventes ved konsesjonstildelingen).

Det er, uavhengig av om konsesjonærene konkret kan bebreides rimelig å hensynta de historiske tap, besparelser og merinntekter og merverdier, når vilkårene for fremtiden vannkraftvirksomhet i Lærdal skal fastsettes – se også Vedleggets punkt 5.

4. REVISJONEN MÅ GI GRUNNLAG FOR KONKRETE TILTAK FOR BEDRE NATURMANGFOLD OG FISKEHABITAT I LÆRDALSVASSDRAGET

Det er et tydelig og godt dokumentert behov for at revisjonen, sammen med det endelige Påleggsvedtaket, fører til reelle tiltak for fisk, fiske og naturmangfold i Lærdalsvassdraget.

Reguleringen har over lang tid endret vannføringen, forringet leveområdene og svekket produksjonsgrunnlaget for laks og sjøørret, samtidig som den økologiske tilstanden er redusert. Flere av de opprinnelige forutsetningene om å ta vare på fisk og naturmangfold ser ikke ut til å være oppfylte.

Ordningen med nasjonale laksevassdrag skal gi villaksen et særlig vern. Det skal ikke være mulig å sette i verk nye tiltak eller aktiviteter som kan skade villaksen, og vassdragene skal forvaltes slik at naturmangfoldet og produktiviteten blir tatt vare på (St.prp. nr. 32, 2006–2007).

Det er godt dokumentert at vassdragsregulering har hatt negative effekter på laks og sjøørret i Lærdalselva. Det vises her generelt til punkt 2.8 ovenfor.

Kunnskapsgrunnlaget fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) peker på reguleringseffekter som en sentral påvirkningsfaktor for både laksebestand og økosystem. Kvalitetsnormen for ville bestander av atlantisk laks er retningsgivende for forvaltningen og skal klargjøre hva som er god kvalitet for villaks, slik at styresmaktene får et best mulig grunnlag for å forvalte bestandene og påvirkningsfaktorene. Normen bygger på to delnormer: gytebestandsmål og høstingspotensial, og genetisk integritet. Når disse blir kombinerte, er det den dårligste vurderingen som styrer samlet status. I klassifiseringen av bestandstilstanden for årene 2015–2019 er delnormene gytebestandsmål og høstingspotensial vurderte til svært dårlig tilstand i Lærdalselva.

Gytebestandsmålet er fastsatt for en regulert elv og tar dermed hensyn til redusert produksjonsareal som følge av reguleringen. Når vannkraft likevel blir vurdert å ha moderat effekt (2) på tilstanden for laksen i Lærdalselva, synliggjør det en vesentlig negativ påvirkning på ungfisk av laks og ørret i vassdraget.

I NVEs prioritering av vassdragskonsesjoner ble Lærdalselva vurdert til verdi 4, med stor påvirkning fra vannkraft både på *fisk og fiske* og i samlet påvirkning. I den samlede påvirkningen vart det øg tatt hensyn til *naturmangfold og landskap og friluftsliv* (NVE 2013).

Det er avtalt, og ved konsesjonstildelingene forutsatt, en begrenset minstevannføring i vassdraget, men denne respekteres ikke av regulanten – se punkt 2.9 ovenfor.

Større anadrome sidevassdrag er også sterkt påvirket, fordi det heller ikke der er miljøtilpasset minstevannføring fra aktuelle bekkeinntak.

Stortinget la ved den opprinnelige konsesjonstildelingen til grunn at næringsgrunnlaget for fisket i Lærdalselva ikke skulle forringes som følge av vannkraftutbygginga. Dette må i dag sees i lys av kvalitetsnormen, der målet er at minst like god kvalitet for den enkelte villaksbestanden skal holdes ved like, eller nås så snart som mulig. Verneregimet for villaks bygger på den grunnleggende forutsetningen at summen av endringer i aktivitetene i vassdraga over tid ikke skal gi økt, men tvert imot redusert risiko for villaksen.

Situasjonen for villaksen tilsier at leveområdene i vassdraget bør økes. Eksisterende leveområder må sikres, og områder som ikke er optimale for produksjon av villaks, bør restaureres (St.prp. nr. 32, 2006–2007).

Skjønnnet etter Lærdalsreguleringa gav ikke erstatning for fiskeskade. Vurderingen var at kompensierende tiltak skulle ta vare på laksestammen i Lærdalselva. Tiltakene som skulle kompensere for de negative effektene, er ikke gjennomført. Det er nå snart ti år siden vassdraget ble friskmeldt for *G. salaris*, og fisketrappa i Svartegjel er fremdeles stengt. Det setter ca 500 000 m² av et nasjonalt laksevassdrag ut av bruk..

Det er dokumentert en økende trend i raske nedtappingsepisoder i elva fra 1996 til 2012, fra ca 0 til over 100 per år. Det har òg vært flere uønskete hendinger knyttet til utfall i kraftverket og partikkelforurensning i sammenheng med etableringen av Gravdalen kraftverk. De siste årene er det dessuten kommet flere nye, større reguleringer i vassdraget.

Samlet viser ovenstående at vannkraftproduksjonen ikke er en stabilisert påvirkning i vassdraget, og at regulanten ikke i tilstrekkelig grad tar inn over seg alvoret i situasjonen.

I regional vassforvaltningsplan for Vestland (KLD 2022) er Lærdalselva ført opp som ett av vassdragene der miljømålet omfatter tiltak som kan medføre krafttap. For disse vassdragene skal det gjennomføres tiltak som kan gi krafttap for at målet om godt økologisk potensial skal kunne nås. Negativ påvirkning fra lakselus og innblanding av rømt oppdrettslaks innebærer òg at en ikke kan senke kravene til regulanten eller ambisjonene for måloppnåing. Tvert om må den samlede påvirkningen legges til grunn.

For vill laksefisk, fisket og forvaltningen av Lærdalsvassdraget er det nå kritisk å få gjennom en revisjon, som i kombinasjon med tilknyttede vedtak om tiltak på grunnlag av Pålegsklagen, har som mål å

- styrke fiskebestandene og sikre livskraftige, selvrekutterende bestander
- sikre at gytebestandsmålet blir nådd og at produksjonsgrunnlaget i vassdraget blir bedret
- bygge opp igjen et reelt og bærekraftig høstingspotensial
- ta vare på den genetiske integriteten og redusere påvirkning som svekker kvaliteten på villaksbestanden
- legge til grunn oppdatert klassifisering, overvåking og kunnskapsbasert forvaltning av påvirkningsfaktorene
- bedre den økologiske tilstanden og sikre at revisjonsvilkårene faktisk gir målbar miljøforbedring

5. STANDARD KONSESJONSVILKÅR HAR MOTSATT EFFEKT AV TILSIKTET HVIS DET IKKE GIS OVERGANGSBESTEMMELSER

Det er grunnleggende at en revisjon ikke skal medføre en redusert beskyttelse sammenlignet med gjeldende vilkår. I Lærdalselva, som er et nasjonalt laksevassdrag, gjelder det dessuten et ytterligere styrket vern – se punkt 4.

Revisjonsadgangen og nye standard konsesjonsvilkår med tilhørende påleggshjemler ble innført for å sikre en bedre ivaretagelse av miljø, natur og fiskehabitatinteresser enn i de eldre konsesjonene.

At det fastsettes at standard konsesjonsvilkår skal gjelde, innebærer imidlertid ikke, i seg selv, noen forbedret ivaretagelse av miljø-, natur- og fiskehabitathensyn. Dette skjer først hvis og når påleggshjemlene tas i bruk, etter at nye standard konsesjonsvilkår har trådt i kraft.

For konsesjoner gitt fra 1960-tallet og utover, hvor ivaretagelse av miljø- og andre hensyn i en viss utstrekning ble individuelt innarbeidet i de konsesjonsvilkår som ble vedtatt, kan innføring av dagens standard konsesjonsvilkår isolert sett, medføre en dårligere ivaretagelse av miljø- og andre allerede ivarettede hensyn.

Situasjonen er dessuten at forvaltningen ofte mangler kapasitet til aktivt å bruke de nye påleggshjemlene på individuelt tilpasset basis. Ofte skjer det lite/ingenting, eller man får dårlig tilpassede enkeltpålegg, etter at nye standard konsesjonsvilkår er fastsatt.

Lærdalskonsesjonen fra 1966 er et utpreget eksempel på at det å bare innføre standardvilkår vil medføre en umiddelbar svekkelse av de hensyn som er ivarettat gjennom de allerede gjeldende vilkårene. Lærdalskonsesjonen inneholder, blant annet i punkt 13, «skreddersydde» bestands-/fiskeivaretagelsesbestemmelser. Hvis disse bestemmelsene oppheves uten at de nye påleggshjemlene samtidig aktivt brukes, vil fiskeinteressene i en overgangsperiode være dårligere ivarettat enn hvis det ikke skjedde en revisjon, med en risiko for at dette blir en varig situasjon.

At Lærdalsvassdraget skal oppnå en forbedret beskyttelse, kan og må derfor sikres på to måter:

- A. **Aktiv bruk av mulighetene for å fastsette skjerpede manøvreringsreglementskrav** – som foreslått i punkt 6 nedenfor
- B. **Det må fastsettes en overgangsbestemmelse som sikrer at de, i det følgende listede punkter, fra dagens konsesjonsvilkår gis fortsatt gyldighet**, inntil hvert enkelt underpunkt (under de angitte hovedpunkter 12, 13. og 15) senere oppheves, i tilknytning til at de nye påleggshjemlene i de nye standard konsesjonsvilkårene tas i bruk, og det, i tilknytning til nye pålegg, fattes vedtak om eventuelt å oppheve gamle underpunkter som behandler samme/tilgrensende problemstilling:
 - i. Plikten etter Konsesjonsvilkårenes punkt 12, til å ha og vedlikeholde en omløpstunnel fra Borgund Kraftverk til Byrkjo må videreføres, slik at Krav 2 under punkt 6 kan oppfylles (gjennom påberopelse av Rammeavtalen overfor eier av Stuvane (se punkt 2.9, ovenfor, underpunkt C, tredje kulepunkt)).
 - ii. Plikter etter punkt 13 – som følger:
 - a) Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement:
 1. å bygge og drive klekkeri for laks og sjørret med en kapasitet på 1 million rogn og med muligheter for senere eventuell nødvendig

utvidelse av kapasiteten.

2. å bekoste eller foreta utsetting av yngel av laks og sjøaure, samt yngel og/eller settefisk av innlandsaure.

- b) Konesjonæren plikter å vedlikeholde laksetrappene på strekningen fra og med Sjurhaugfossen til Heggfossen. Trappene skal utstyres med telleapparater.
- c) 1. Dersom vassføringen ved Seltun vassmerke innen 15. juni ikke er kommet opp i 100 m³/sek., i døgnmiddel, eller dersom middelvassføringen over døgnet i tida 15. juni-31. august synker under 20 m³/sek. gjennom mer enn 5 sammenhengende døgn, plikter konsesjonæren etter avgjørelse av Landbruksdepartementet eller den det bemyndiger i den nevnte periode å slippe kunstige flommer fra Borgund kraftverk. For dette formål kan det kreves avgitt inntil 12 mill. m³ vatn pr. år, dog maksimalt 25 mill. m³ gjennom siste sammenhengende 5-årsperiode.

2. Konesjonæren plikter å etablere en anordning ved Borgund kraftverk som ved driftsstans e.l. som gjør det mulig med øyeblikkelig virkning å slippe en vassføring på inntil 12 m³ /sek. forbi kraftstasjonen.

3. *[Kommentar: Bestemmelsene om forbud mot døgnregulering, og om myke overganger, forutsettes videreført gjennom imøtekommelse av Krav 3 under punkt 6. Hvis ikke dette skjer kreves også disse videreført her.]*

Spesielt skal det ved avslutningen av vintertappingen has for øye at elvas vassføring ikke blir redusert mer enn nødvendig for vårflommen begynner. Etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse plikter konsesjonæren i denne mellomperioden å slippe en vassføring begrenset oppad til reguleringsområdets naturlige avløp. I gytteperioden om høsten plikter konsesjonæren å redusere tappingen av reguleringsvann.

- d) Konesjonæren plikter å påse at hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, tar nødvendige hensyn for å forebygge fare for forurensing av vassdraget. Spyling av tunneler med direkte avløp til Lærdalselva skal så vidt mulig foretas når elvas vassføring er stor.
- e) Dersom det i løpet av en 10-års-periode etter at reguleringene og overføringene er tatt i bruk viser seg at lakse- og sjøaurebestanden i Lærdalselva går vesentlig tilbake sammenlignet med forholdene i vassdraget i uregulert tilstand til tross for tiltakene i denne post, plikter konsesjonæren i den utstrekning Landbruksdepartementet finner at tilbakegangen skyldes reguleringene og overføringene, å treffe de ytterligere tiltak til opphjør av lakse- og sjøaurebestanden som Landbruksdepartementet fastsetter, såfremt det finner at omkostningene med tiltakene står i et rimelig forhold til hva som derved kan vinnes.

iii. De plikter som etter punkt 15 er gjeldende vedrørende vedlikehold av terskler og opprenskning i elva, og den særskilte hjemmel for slike tiltak av hensyn til «fiske» som er inntatt der, må videreføres.

6. KRAV TIL NYTT MANØVRERINGSREGLEMENT

Det vises innledningsvis til punktene 4 og 5 over.

Det vises videre til at Lærdalsvassdraget skårer høyt på alle utgangspunktene i NVEs egen tilnærming til miljøtiltak i forbindelse med revisjon av konsesjonsvilkår (**NVE Rapport nr. 49/2013: Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022 – Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering**)

I prioriterte vassdrag med viktige fiskebestander eller naturmangfold, vil det være naturlig å legge til grunn at det skal gjelde minstevannføringskrav som, i kombinasjon med andre tiltak, vil være nødvendig for å tilfredsstille miljømålet godt økologisk potensial (eller god økologisk tilstand) i henhold til vannforskriften (NVE 2013).

Mange vannforekomster i regulerte vassdrag vil inngå i kategorien ”sterkt modifiserte vannforekomster” (SMVF), jf. vannforskriften § 5.

Miljømålet for sterkt modifiserte vannforekomster er at de skal beskyttes mot forringelse og forbedres med sikte på ”godt økologisk potensial” (GØP). For å nå godt økologisk potensial, må det gjennomføres avbøtende tiltak.

Ifølge NVEs retningslinjer skal det særlig fokuseres på vassdrag av stor verdi for fisk og fiske, eller som har et stort potensial for miljøforbedring. Dette inkluderer laksevassdrag og andre vassdrag med særlig viktige fiskestammer og betydelige fiskeinteresser, og som er påvirket av vassdragsregulering. Norge har et spesielt ansvar for å opprettholde levedyktige bestander av atlantisk laks.

Kriterier for vurdering av miljøverdi relatert til vassdragets verdi som fiskehabitat og for fiske er bl.a.:

Viktige fiskebestander.

Produksjonsforhold.

Lengde/størrelse på leveområdet (anadrom strekning, gyte- og oppvekstområder).

Utøvelse av, eller potensial for, fritids-/næringsfiske.

Der vassdrag med anadrome bestander) er vurdert å ha størst verdi.

I en revisjonssak kan det ifølge NVE bl.a. være naturlig å stille krav om tiltak for å avbøte skader og ulemper relatert til:

- Magasinfylling og -tapping.
- Vannføring (og vannføringsvariasjon).
- Vanntemperatur og vannkvalitet (valg av kilder for vannslipp gjennom året).
- Hyppige endringer i vannstand og vannføring.
- Vandringshindringer for fisk (både opp- og nedvandring).
- Naturmiljøet i og langs vassdraget (fisk, fugl, biologisk mangfold, friluftsliv, landskap m.v.).
- En del eldre reguleringskonsesjoner kan ha relativt detaljerte vilkår om fiskeutsetting. Disse kan det være ønskelig å revurdere.

NVE uttaler at inngående vurderinger av aktuelle tiltakstyper, herunder produksjonsbegrensende tiltak som slipp av minstevannføring og/eller magasinrestriksjoner og detaljert utforming av disse, vil bli vurdert og foretatt i revisjonsprosessen. [SENERE IKKE FULGT OPP PGA STANDARDVILKÅRENE FRA 2014]

Klimaendringer har medført endringer i tilsigsmønster og vannføring i vassdragene. Det nyttbare tilsiget har i perioden 1981-2010 økt med ca. 3,3 % på landsbasis sammenlignet med tilsigsserien fra forrige 30-årsperiode. Klimafremskrivninger basert på ulike klimamodeller peker i samme retning og viser i størrelsesorden 2-16 % økning i avrenning i alle regioner for perioden 2021-2050,

sammenlignet med 1961-1990. I regioner med betydelig økt tilsig, kan en se for seg at handlingsrommet for å stille krav om minstevannføringer vil være noe større, enn i regioner med små endringer i tilsiget. Dette forutsettes å bli nærmere vurdert i de konkrete revisjonene (NVE 2013).

Når det spesielt gjelder Lærdal, er det naturlig ta utgangspunkt i det som følger av Lærdalsavtalen, avtalene knyttet til Stuvane og Konesjonvilkårene samlet (se punkt 2.9 ovenfor), , da slik at nye minstevannføringsregler for vintertiden tilfredsstiller det som følger av disse samlet.

I Revisjonsdokumentet foreslås det jo også (på generelt nivå) at gjeldende avtalte regler om minstevannføring skal inkorporeres i et nytt manøvreringsreglement.

Det forutsettes at omfang og målepunkter videreføres som opprinnelig avtalt (eventuelt justert på en måte som sikrer at kravene ikke reelt svekkes). I motsatt fall vil det jo reelt sett være tale om en reduksjon av dagens vern.

Det vises her til at ØE's konkrete forslag går i motsatt retning: for eksempel ved flytting av målepunkt for minstevannføring, fra Selthun til nedstrøms både Stuvane Kraftverk og tilløpet fra sidevassdraget Nivla (med samtidig opprettholdelse av samme nominelle vannføringskrav), fjerning av kravet om kunstige flommer og «modernisering», og med flere bestemmelser som overlater mye vilkårlig skjønn til ØE. Alt sammen reelt sett til skade for fisken og fiskehabitatet.

Manøvreringsreglementet kan ikke lempes slik ØE foreslår, men **må** tvert imot, i lys av alt det ovenstående **skjerpes**.

De endringer i manøvreringsreglementet som LE krever nedenfor, vil styrke fiskehabitatet og være konkrete og etterprøvbare. En revisjonsrunde som ikke resulterer i etterprøvbare, tallbaserte grenseverdier, har ikke gjort jobben sin.

Krav 1 – Minstevannføring sommer:

Minstevannføring i perioden 15. juni til 15. september skal være minimum 25 m³/s målt ved Selthun vassmerke.

Begrunnelsen for kravet er todelt: Sikring av nødvendig produksjonsareal og tilrettelegging for oppvandring gjennom Seltagjelet og Sjurhaugfossen

Vanddekt areal:

Simuleringer for områdene nedstrøms Stuvane viser at i juli måned var gjennomsnittlig vannføring ca 65 m³/s før regulering og 50 m³/s etter regulering. Dette tilsvarer ca 36 500 m² mindre vanddekt areal nedstrøms Stuvane. For august var gjennomsnittlig vannføring før regulering 35 m³/s mot 30 m³/s etter regulering, som gir en reduksjon på 22 208 m² vanddekt areal nedstrøms Stuvane. (Bustos m. fl. 2020, Alfredsen m fl. 2019).

Når en vassdragsregulering medfører reduserte vannføringer på sommerstid, reduseres også det mulige produksjonsarealet for laksefisk. Kvalitet og mengde av sommerhabitat er viktig for bærekapasitet og fisketetthet i laksebestanden.

Lave sommertemperaturer resulterer dessuten i dårlige forhold for rekruttering og vekst, som igjen fører til høyere smoltalder og redusert smoltproduksjon.

Reguleringen i Lærdalselva har endret både størrelse og hyppighet av flommer og medføre et jevnere vann- føringsregime enn i en uregulert elv. Bunnforholdene er endret i retning av gradvis øket pakking ('armering') og tilstopping med færre hulrom enn i naturlig tilstand. Nedpakking av substrat bidrar til mindre hulrom som har

negativ effekt på både bunndyrsamfunn og fisketetthet.

Vannføring 10 m³/s mot 25 m³/s ved Stuvane vil gi ca. 100 000 m² mer vanddekt areal nedstrøms Stuvane (Bustos m. fl. 2019) – se tabell nedenfor: Med en smolttetthet på 6-8 per 100m² tilsvarer dette en gevinst på 6 - 8000 smolt årlig nedstrøms Stuvane.

Tabell x. Vanddekt areal på ulike vannføringer nedstrøms Stuvane (Alfredsen 2019).

Vannføring (m ³ /s)	Areal (m ²)	Arealendring (m ²)	Gjennomsnittlig arealendring (m ² per m ³ /s vannføringsendring
10	558827		
20	635994	77167	7716.7
30	687455	51461	5146.1
50	761741	74286	3714.3
60	786882	25141	2514.1
70	809471	22589	2258.9
100	876494	67023	2234.1
150	979223	102729	2054.58

Rask nedkjøring/utfall i kraftproduksjonen med brå endringer i vannstand nedstrøm har vist seg å medføre økt risiko for stranding av fisk. I Lærdalselva har fisk allerede fått økt risiko for stranding grunnet færre hulrom (mindre tilgjengelig hypotetisk sone).

Økt minstevannføring vil bidra til å redusere risiko for stranding og redusere andel fisk som er utsett for stranding. Hvis man nå også skal til med terskelfjerning, vil også minstevannføring på dette nivået være kritisk for å holde oppe vannspeilet på flere strekninger.

Oppvandring:

Det omforent viktigste tiltaket i Lærdalselva er nå at områdene ovenfor Svartegjel skal tas i bruk som gyte og oppvekstområder. Dette forutsetter at fisken faktisk i så stor grad som mulig vandrer opp til dette området.

Det vises her til at Påleggsvedtaket vil medføre at alle laksetrappene åpnes, og til at ØE også pålegges å utbedre en del mangler knyttet til mulighetene for opp- og nedvandring.

Disse tiltakene sikrer imidlertid ikke effektiv oppvandring gjennom de to viktigste gjenværende «flaskehalsene» på veien til Borgund: Selta-gjelet og fisketrappen i Sjurhaugfossen.

Det virker å være bred enighet om at det ikke kan påregnes oppvandring her uten at vannføringen på strekningen ligger over 20 m³/s (måles naturlig på Selthun). Under 20 m³/s stopper oppgangen, laksen hopper seg da opp nedstrøms hver av disse flaskehalsene.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet forslås:

«Vannføringa i Lærdalselva, målt ved Selthun vassmerke (NVE stasjon 73.4.0) skal i perioden 15. juni til 15. september ikke være lavere enn 25 m³/s i døgnmiddel.»

Krav 2 – Minstevassføring vinter: 10 m³/s målt på Selthun

Minstevassføring i perioden 15. september til vårflom skal være minimum 10 m³/s målt på Selthun, alternativt samlet ved Selthun vannmerke og utløp på Byrkjo (dersom hensynet til isforholdene eller fisken tilsier at man ikke kan opprettholde en vannføring på Selthun på 10 m³/s, dog slik at denne alltid skal være minst 4 m³/sekund).

Begrunnelse:

Det minstevannføringsnivået som fastsettes nå må være minst like høyt som det som ble avtalt i Lærdalsavtalen, og forutsatt ved fastleggelsen av Konesjonsvilkårene, og som også ble avtalt og forutsatt ved utbyggingen av Stuvane.

At ØE og de andre interessentene «ensidig» har fraveket det som ble avtalt og forutsatt ved begge disse anledninger skal ikke medføre redusert beskyttelse av bestandene – se punkt 2.9 ovenfor.

Målepunktet for slikt minstevannføringskrav bør være det samme som det opprinnelig avtalte, slik at man unngår behov for å justere minstevannføringsnivået for tilsig mellom Selthun/Byrkjo og eventuelt nytt målepunkt.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet forslås:

«Minstevassføring i perioden 1. oktober til vårflom skal være minimum 10 m³/s målt ved Selthun, alternativt samlet ved Selthun vannmerke og utløp på Byrkjo (dersom hensynet til isforholdene eller fisken tilsier at man ikke kan opprettholde en vannføring på Selthun på 10 m³/s, dog slik at denne alltid skal være minst 4 m³/sekund). Konesjonæren plikter om nødvendig å slippe vann gjennom Sjurhaugfoss-luka for å nå dette nivået, alternativt i luke på Byrkjo.»

(Dette punktet forutsetter at luke på Byrkjo reetableres i samsvar med gjeldende avtaler – se punkt 5, underpunkt B. i.)

Krav 3 Døgnregulering og myke overganger

1. Døgnregulering og andre planlagte, kortsiktige, markedstilpassede endringer av produksjonen i Borgund KV må ikke forekomme
2. Restriksjoner på manøvreringen i forhold til andre produksjonsendringer enn de som er i strid med punkt 1:

Vannstandsreduksjon mellom 30 m³/s til 10 m³/s i Lærdalselven målt ved Selthun vannmerke (NVE 73.4.0), som skyldes Borgund KV skal ikke overskride følgende

verdier:

1. I perioden 15. oktober til 14. mars:
 - a. I dagslys: maksimum 10 cm/time fra 30-20 m³/s og 5 cm/time fra 20-10 m³/s
 - b. Når det er mørkt: maksimum 13 cm/t
2. I perioden 15. mars til 14. juni og fra 15. juli tom 14. oktober: maksimum 13 cm/t
3. I perioden 15. juni til 14. juli (swim-up): maksimum 10 cm/t

For øvrig skal alle endringer i produksjonen skje ved myke overganger.

Begrunnelse:

Det kreves innført klare maksimumsregler for tillatt vannstandsreduksjon per time. Dette sikrer myke overganger som ivaretar fiskehabitatmessige hensyn og hindrer vilkårlig skjønnsutøvelse fra regulanten.

Forskning (Bakken, Forseth & Harby 2016, finansiert av regulantane) har kvantifisert ulike skadeterskler ved raske vannstandsendringer.

Formuleringene og timeverdiene er basert på den velprøvede Surna-malen.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet forslås:

Tekst som angitt i kursiv i punktene 1 og 2.

Krav 4 – Målestasjon ved Lo bru: offentlig sanntidsmåling av restfeltet

Det skal etableres en permanent, offentlig tilgjengelig målestasjon ved Lo bru som måler den totale vassføringa i Lærdalselva ovenfor både Borgund og Stuvane kraftverk, inkludert bidraget fra restfeltet. Data skal være sanntidstilgjengelige på Sildre.no og historisk arkivert.

Begrunnelse: Restfeltet er usynlig i dagens måleregime

I dag finnes det ingen offentlig tilgjengelig stasjon som fanger opp den faktiske totalvassføringa i Lærdalselva på de nedre elvestrekningene der storparten av sportsfisket og gytinga finn stad. Restfeltet mellom Stuvane og sjøen (Nivla, Kvemma og andre sidedaler) tilfører i snitt 6,7 m³/s i juni–august og er avgjørende for fiskens møte med elva. Historiske data fra Lo bru (serie 1916–2020) viser at medianvassføringa i gyttemånedene september–november lå på ca. 11 m³/s. Uten en fungerende stasjon her kan ingen, hverken NVE, elveeierlaget eller offentligheten kontrollere de effektive vilkårene som fisken lever under.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet forslås:

«Konsesjonæren plikter innen 12 måneder etter at reviderte konsesjonsvilkår trer i kraft å etablere en permanent målestasjon ved Lo bru. Stasjonen skal måle vannføringa der kontinuerlig, og data skal være offentlig tilgjengelige i

Krav 5 – Stuvane kraftverk: tilbake til 40 m³/s-grensa

Vilkåret om at Stuvane kraftverk bare kan kjøres i fisketiden når vannføringa ved Selthun er minimum 40 m³/s i døgnmiddel, skal videreføres uendra i revidert reglement. Den uautoriserte 25 m³/s-grensen skal annulleres.

Begrunnelse:

Stuvane er et vinterkraftverk – dette er selve konsesjonsvilkåret

Stuvane Kraftverk er et vinterkraftverk og skal bare kunne kjøres i fisketiden dersom vannføringen ved Sælthun VM er 40 m³/s i døgnmiddel eller mer.

Det ble besluttet at man kunne tillate drift av Stuvane også om sommeren ved vannføring over 40 m³/s-grensa for å bedre oppgangen gjennom Selta-gjelet – fordi fisken erfaringsmessig ikke passerte gjelet hvis vannføringen var over 40 m³/s.

Under gyroperioden ble denne grensa ensidig redusert til 25 m³/s av de samme partene som opprinnelig avtalte utbygginga (Fylkeskommunen, kommunen og dei lokale falleierne) – uten fiskerifaglig vurdering og uten godkjenning fra LE.

Endring av denne grensen krever myndighetsvedtak, ikke bare lokal avtale, og godkjenning fra elveeierlaget (ikke bare lokale grunneiere) som skal ivareta fiskehensynene på vegne av elveeierne.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet forslås:

«Stuvane kraftverk skal bare kjøres i perioden 1. juni til 31. august når vannføringen ved Selthun vassmerke er minimum 40 m³/s i døgnmiddel.»

Krav 6: Miljøtilpasset minstevannføring i bekkeinntakene Gravdalen, Øydalen og Dyrkoll for å sikre økologisk funksjon i Nivla

Krav:

Helårs miljøtilpasset minstevannføring i bekkeinntakene Dyrkoll, Gravdalen og Øydalen, for å sikre biologisk mangfold og bedre forholdene for laksefisk i Nivla. Tiltaket vil bidra til å forbedre økologisk tilstand og nå måla i forvaltningsplan for Lærdalsvassdraget og miljømåla i vassforvaltningsplanen for vassregion Vestland.

Begrunnelse:

Sidevassdraget Nivla har en anadrom strekning på 4 km og et anadromt produksjonsareal på 25 000 m². I tillegg er der meget godt egnet produksjonsområde oppstrøms anadrom strekning som tidligere har blitt brukt til kultivering ved utsett av yngel.

Nivla er et sterkt reguleringspåvirket sidevassdrag der det er fraført vatn (Karlsson m. fl. 2024). Tre bekkeinntak i øvre del av nedbørsfeltet, bidrar til at vannføringen i elva i dag er betydelig redusert sammenlignet med naturlig tilstand. I juni - juli er det fraført 60-70 %.

Dette har ført til at store områder med høyproduktive gyte og oppvekstareal for laks og ørret er satt ut av drift sammenlignet med naturtilstanden i vassdraget. I tørre perioder senvinter- og vår går ofte deler av nedre del av Nivla tørr.

Nivla er tidligere sett på som en svært viktig produksjonselv, og det ble i 1997 vurdert at den kunne ha en egen laksebestand (IFM 1997). Verdien av Nivla er tonet ned i senere tid. I Miljødesignstudien ble Nivla utelatt, på tross av at denne studien skulle dekke alle regulerte anadrome strekninger nedstrøms Sjurhaugfoss. I ØE sitt høringsdokument er ikke forringelsen av Nivla tatt med.

I VannNett mangler det informasjon at det er fraført vann (073-186-R Nivla nedstrøms inntak).

Dagens tre bekkeinntak som tar vann fra Nivla sitt nedbørsfelt har ingen minstevannføring - de tre bekkeinntakene sluker alt tilsig fram til overløp. Dette gjelder bekkeinntakene Gravdalen, Dyrkoll og Øydalen.

For å opprettholde biologisk mangfold og sikre ungfiskproduksjon av laks og aure må de tre bekkeinntakene bli pålagt adaptiv minsteslepp av vannføring. Dette vil sikre mer vann til Nivla i kritiske perioder og sikre større del vanndekt areal.

I tillegg vil dette vannet, som renner naturlig nedover dalføret Råsdalen, bidra til en mer naturlig vanntemperatur og økt produksjon av næringsdyr som trolig vil stimulere til ungfiskproduksjon også i selve hovedelva. Mer vann i Nivla vil dermed bidra til mer naturlig vanntemperatur til Lærdalselva nedstrøms Båthølen, samt bidra med ungfisk og næringsdyr som vil bidra til å oppfylle miljømålet på denne elvestrekningen (Stuvane til sjø).

Økt vannmengde i Nivla, sommerstid, kan også ha positiv effekt på utøvelse av sportsfisket i hovedelva. Dette må da sees opp imot øvrig vannføring i vassdraget.

Uansett vil mer vann med naturlig temperatur som har et naturlig avrenningsmønster kunne dempe/bufre brå endringer av vannmengde og temperatur fra vann som kommer fra kraftproduksjonen.

Nivla er også uavhengig av vannføringsregimet i hovedelva og dermed ikke utsatt for raske endringer i vannføring som bidrar til stranding av ungfisk og forringelse av bunndyrsamfunn, den vil være skånet for større uhellshendelser knytt til kraftverkene (bortfall av vatn), sedimenteringsproblematikk og unaturlige vanntemperatur gjennom året mm.

Trolig vil Nivla bidra til å sikre rekruttering av spesielt ørret, og til forskjell fra kilene, som får yngel fra hovedelv (grunnet lite gyteaktivitet i kilene), vil Nivla bidra med yngel til hovedelva. Et slikt tiltak i midtre del av vassdraget er svært utfyllende til de tiltakene som bør gjøres lenger oppe i vassdraget.

Vann som vil bli sluppet forbi bekkeinntakene vil gå gjennom Nivla kraftstasjon, slik at kraftapet av å slippe vann forbi de aktuelle bekkeinntaka reduseres.

Etableringen av Nivla kraftstasjon har og negativ påvirkning på Nivla som egnet kultiveringselv, da en nå båndlegger produktive elvestrekninger oppstrøms naturlig anadrom strekning som tidligere har blitt bruk til utsetting av yngel. Restriksjoner på kraftproduksjon i smoltutvandningsperioden eller funksjonelle tiltak for å slippe – styre fisk forbi inntaket burde ha blitt realisert, slik en på sikt kan ta i bruk disse oppvekstområdene.

Etablering av arrangement for minstevassføring i de tre bekkeinntakene må sees på som lite kostnadskrevende; enkel justering av trelemmer .

Ifølge konsesjonen for Nivla kraftverk/kraftstasjon er det satt en minstevannføring på 400 l/s fra 1/5 til 30/9 og 50 l/s resten av året.

Dette er og krav om kjøring etter tilsiget, at alle endringer skal skje gradvis og at typisk

start/stopp køyring ikke skal forekomme (Vassdragskonsesjon Nivla kraftverk, 20/12-2012, punkt 1). Dette er ikke direkte relevant for Borgund kraftverk, men det viser at minstevannføringa i Nivla ligger under det en kan forvente etter dagens regler.

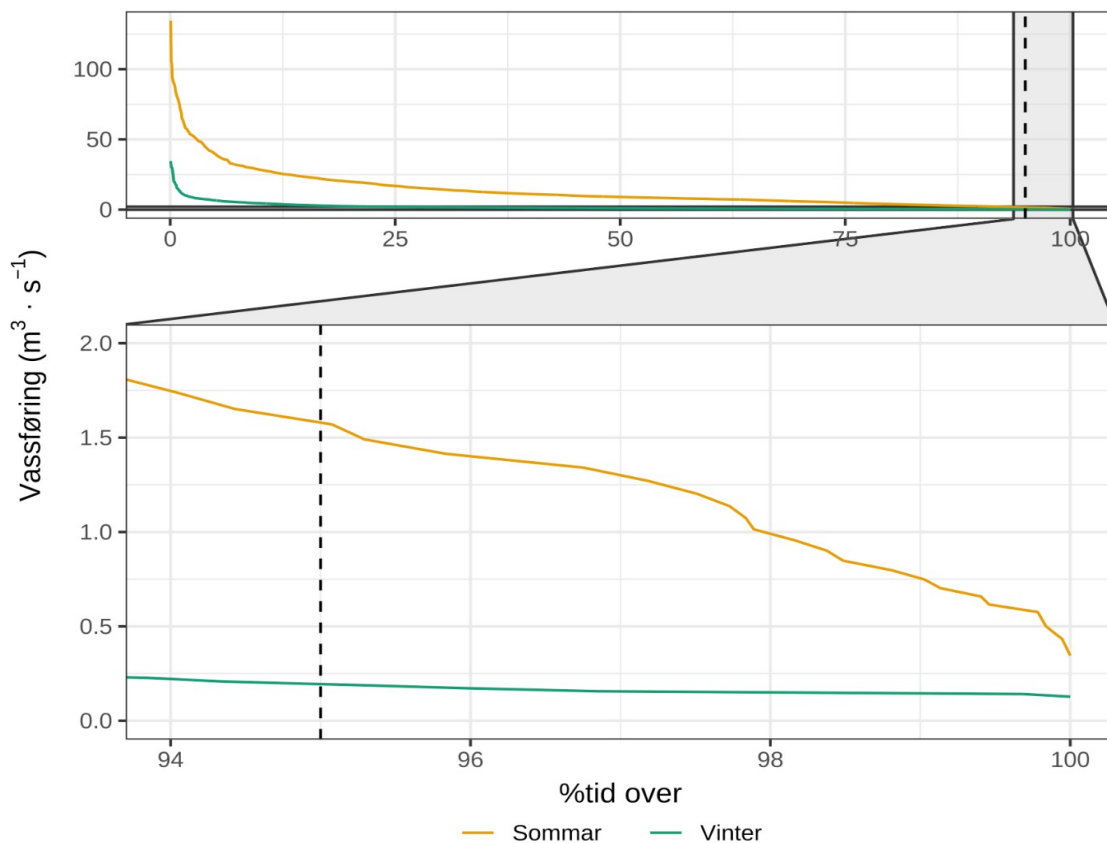
Om vi går ut fra NVEs regnemetoder i Sildre burde samlet minstevannføring for bekkeinntak i Dyrkoll, Gravdalen og Øydalen være 639 l/s i sommerperioden og 63 l/s i vinterperioden (tabell 1).

Tabell 1 Lavvassindekser for inntaksfelt til bekkeinntak i Nivla. Data frå Nevina.

	Dyrkoll		Gravdalen		Øydalen		Sum
Areal (km2)	14.4		63.5		33.0		
	l/s*km2	l/s	l/s*km2	l/s	l/s*km2	l/s	l/s
ALV	0.9	13.0	0.9	57.2	0.8	26.4	
5%-percentil år	0.8	11.5	0.8	50.8	0.7	23.1	
5%-percentil sommar (1/5-30/9)	6.0	86.4	6.0	381.0	5.2	171.6	639.0
5%-percentil vinter (1/10-30/4)	0.6	8.6	0.6	38.1	0.5	16.5	63.2

Hvis vi tar utgangspunkt i den nedlagte målestasjonen i Nivla i uregulert periode fra 1962 – 1973 så er 5%-percentilen for sommerperioden 1569 l/s og vinterperioden 189 l/s.

Varigheitskurver for sommer og vinter på figuren under, verdi for minstevannføring er vist med stiptet linje.

Figur 1 Varighetskurver for sommer og vinter for uregulert periode for Nivla målestasjon.

Etter norsk praksis skal minst alminnelig lavvannføring normalt bli igjen i vassdraget dersom ikke annet er fastsatt i konsesjon. Dersom bekken faktisk har; permanent vannføring naturlig, tilgjengelighet ned til hovedelv, og gyte-/oppvekstpotensial, kan miljøforvaltninga argumentere for relativt høye slipp sammenlignet med det kraftprodusenten ønsker, noe som da vil gjelde sidevassdraget Nivla.

Full bortføring av vannføringen i bekkeinntakene Dyrkoll, Gravidalen og Øydalen frem til overløp må opphøre. Det må fastsettes krav om kontinuerlig minstevannføring for å sikre økologisk funksjon og redusere samlet belastning på det nasjonale laksevassdraget.

TEKST I MANØVRERINGSREGLEMENT

Som nytt punkt i manøvreringsreglementet:

«Krav om adaptiv minsteslipp fra bekkeinntakene Dyrkoll, Gravidalen og Øydalen som sikrer vannføring på 1600 l/sekund (i perioden fra vårflom til 15. september og 189 l/s i perioden fra 16 september til vårflom nedstrøms Nivla Kraftstasjon.»

Krav 7: Fastsatte krav må overvåkes og håndheves

Krav:

Det må gjennom moderniserte manøvreringsreglementsformuleringer pålegges ØE å etablere og opprettholde et utvidet antall utvalgte målepunkter, og foreta fortløpende registreringer og bevare og tilgjengeliggjøre måledataene for NVE og LE (og eventuelt allmenheten) i en database, eventuelt med et visst etterslep når det gjelder allmenhetens tilgang.

ØE må pålegges umiddelbar varslingsplikt overfor NVE og LE dersom det oppstår avvikssituasjoner.

Begrunnelse:

Krav i manøvreringsreglement som ikke gjøres til gjenstand for fortløpende oppfølging i form av måling/overvåkning og håndhevelse, blir erfaringsmessig ofte ikke etterlevet.

NVEs manøvreringsreglementsmaal inneholder dessverre fortsatt foreldede formuleringer fra håndskrift- og Postverket-tidsalderen («*Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen*»).

Formuleringene må reformuleres fra grunnen av, og tilpasses en moderne IT-virkelighet.

Krav 8: Stuvane.

Stuvane må trekkes inn i revisjonen hvis det er nødvendig for å vurdere og beslutte tiltak som angitt i ovenfor

Hvis NVE skulle anse det nødvendig for å fastsette krav som foran nevnt, må Stuvane-byggekonsesjonen i nødvendig utstrekning revideres gjennom bruk av vannressurslovens § 2, jf. § 29.

Begrunnelse:

Byggetillatelse Stuvane kan ikke utgjøre en hindring for å gjennomføre de tiltak som overordnet er nødvendige for å få en bedre miljøtilpasset konsesjonssituasjon i Lærdalsvassdraget.

De Krav som fremmes ovenfor vil bare i begrenset grad medføre tap av produksjon. Slikt produksjonstap mere en oppveies av det økt tilsiget i området – historisk og forventet.

Lærdal 6. juni 2026

Ola Petter Bø Styreleiar

Vedlegg 1: Klageoppfølgingen

Vedlegg 2: Vedlegget